

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Veřejný prostor jako inspirační zdroj ve výtvarném umění

Diplomová práce

Autor: Michaela Havlíčková
Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy – ruský jazyk a literatura
Učitelství pro střední školy – výtvarná výchova
Vedoucí práce: MgA. Tomáš Moravec

Zadání diplomové práce

Autor:	Michaela Havlíčková
Studium:	P17P0649
Studijní program:	N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Učitelství pro střední školy - ruský jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - výtvarná výchova
Název diplomové práce:	Veřejný prostor jako inspirační zdroj ve výtvarném umění
Název diplomové práce AJ:	Public space as a source of inspiration in art

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Předpokladem diplomové práce je zájem studenta o veřejný prostor formou aktivního zkoumání a jeho analyzování. Cílem je představení veřejného prostoru jako zdroje inspirací, ze kterého lze čerpat, také definování jeho možností a využití s ohledem na výtvarné umění. Výsledkem mohou být návrhy didaktického projektu, zaměřeného na studenty střední školy, nebo výzkum s výtvarným přesahem v rámci veřejného prostoru.

FYFE, Nicholas R. Images of the street: planning, identity, and control in public space. New York: Routledge, 1998. ISBN 0415154413. GEHL, Jan. Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-85834-79-0. JOHNSTONE, Stephen. The everyday. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2008. Documents of contemporary art series. ISBN 085488159X. KRATOCHVÍL, Petr. Městský veřejný prostor. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4. OVERSTREET, Martina. In graffiti we trust. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1325-1. SEL, Keiko a Vladimír HAVLÍK. Konečná krajina. Praha: One Woman Press, 2004. ISBN 80-86356-28-0. TICHÁ, Jana, ed. Architektura v informačním věku: texty o moderní a současné architektuře II. Praha: Zlatý řez, 2006. ISBN 80-902810-8-7.

Garantující pracoviště: Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: MgA. Tomáš Moravec

Oponent: doc. Jaroslava Severová, ak. mal.

Datum zadání závěrečné práce: 27.11.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením MgA. Tomáše Moravce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Hradec Králové, dne 19. 6. 2019

Bc. Michaela Havlíčková

Anotace

HAVLÍČKOVÁ, Michaela. *Veřejný prostor jako inspirační zdroj ve výtvarném umění*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 65 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá aktivním zkoumáním a analyzováním veřejného prostoru. Práce vychází z předpokladu, že veřejný prostor poskytuje mnoho inspiračních zdrojů, které mohou být využívány v hodinách výtvarné výchovy. Teoretická část je založena na vymezení veřejného prostoru ve vztahu k městu, přírodě a komunikaci. Dále se teorie vztahuje k vizuální kultuře a vizuální gramotnosti. Posledním bodem teoretické části je pojetí identity člověka ve veřejném prostoru. V didaktické části jsou představena didaktická zpracování obsahu, která jsou určena především pro střední školy a inspirují se teoretickou částí. V diplomové práci je předvedena realizace objektů ve veřejném prostoru, která je zdokumentována a následně popsána. Cílem mé diplomové práce je seznámení a představení veřejného prostoru jako zdroje inspirací, také definování jeho možností a využití s ohledem na výtvarné umění.

Klíčová slova

veřejný prostor, město, vizuální kultura, umění, komunikace, reklama

Annotation

HAVLÍČKOVÁ, Michaela. *Public space as an inspirational source in fine art*. Hradec Králové: Faculty of education University of Hradec Králové, 2019. 65 p. Diploma thesis.

This thesis deals about active exploration and analyzation of public space. The thesis is based on assumption, that public space provides many inspiration sources which can be used in some lessons of art education. A theoretical part is based on delimitation of public space in connection with a city, nature and communication. Farther the theory relates with visual culture and visual literacy. Didactical ways of content processing are introduced in didactical part of thesis which are identified mainly for high schools and they are inspired by the theoretical part of this thesis. The realization of objects in public space is performed in the thesis, this realization is documented and subsequently described. The goal of this thesis is to get to know and introduce public space as a source of inspiration, also definition of its possibilities and its usage with respect for a fine art.

Keywords

public space, city, visual culture, art, communication, advertisement

Obsah

Úvod.....	7
1 Teoretická část.....	9
1.1 Veřejný prostor.....	9
1.1.1 Veřejné místo a město	13
1.1.2 Veřejné místo a příroda	20
1.1.3 Veřejný prostor a komunikace	23
1.2 Vizuální gramotnost a vizuální kultura	26
1.2.1 Vizuální gramotnost	26
1.2.2 Vizuální kultura.....	28
1.2.3 Vizuální kultura v návaznosti na RVP	31
1.3 Identita člověka ve veřejném prostoru	33
1.3.1 Profil středoškolského studenta.....	34
2 Didaktická část	37
2.1 Didaktické zpracování obsahu: Reklama ve veřejném prostoru	37
2.2 Didaktické zpracování obsahu: Street art.....	39
2.3 Didaktické zpracování obsahu: Piktogram.....	41
2.4 Didaktické zpracování obsahu: Mediální výchova	44
2.5 Didaktické zpracování obsahu: Šedé chodníky.....	46
2.6 Didaktické zpracování obsahu: Kýč.....	49
2.7 Didaktické zpracování obsahu: Moje město	51
3 Realizace ve veřejném prostoru	54
Závěr.....	58
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	59

Úvod

Tématem diplomové práce je „*Veřejný prostor jako inspirační zdroj ve výtvarném umění*“. Vzhledem k tomu, že se chci věnovat učitelské profesi a působit jako pedagog na střední škole s výtvarným zaměřením, považuji za důležité, věnovat se veřejnému prostoru a světu, který je kolem nás. Dění, které se objevuje v naší blízkosti, nás ovlivňuje a formuje. Proto vnímám široce uchopený veřejný prostor jako možný zdroj inspirací ve výtvarném umění.

Práce je rozčleněna do tří hlavních celků – část teoretická, didaktická a část mapující realizaci ve veřejném prostoru.

V teoretické části se zpočátku věnuji uchopení pojmu *veřejný* a *soukromý*, na které nahlížím z mnoha hledisek. Avšak výchozím předpokladem je zájem o *veřejný prostor* ve vztahu k umění a umělecké činnosti, která se v českém prostředí proměnila. Faktory, které mohou ovlivňovat vstup jedinců do veřejného prostoru, rozebírám z pohledu *otevřenosti/uzavřenosti*, *integrace/segregace* a *atraktivity* či *odpudivosti* veřejného místa. V další kapitole představuji konkrétní *projekty*, které byly zrealizované v českých městech. Jsou i pro širokou veřejnost velkým inspiračním zdrojem, jak efektivně využívat potenciál veřejného prostoru a vytvořit nevšední zážitky. Projekty dělím podle místa jejich vzniku – *ve městě* a *v přírodě* (zahrnují také realizace, které jsou v souladu s přírodou a životním prostředím). S veřejným prostorem souvisí *vizuální gramotnost a vizuální kultura*. Zjednodušeně můžeme chápat celý veřejný prostor jako galerii vizuální kultury, kterou přirozeně poznáváme, jestliže máme základy ve vizuální gramotnosti. Vizuální gramotnost společně s vizuální kulturou tvoří základní pilíř v Rámcových vzdělávacích programech a podněcují žáky i studenty k vizuálnímu zkoumání nejen obrazového znaku. Posledním teoretickým zastavením je obeznámení *profilu středoškolského studenta*, především z pohledu vývojové psychologie. V tomto období existuje u studentů celá řada specifických faktorů ovlivňujících chování a jednání středoškolského studenta. Vycházím z faktu, že mým pedagogickým zaměřením je učitelství na střední škole, proto jsem tuto kapitolu považovala za vhodnou, abych si zmíněné faktory osvojila.

Didaktická část prezentuje *didaktická zpracování obsahu*, která jsou aplikovatelná na úrovni středních škol. Didaktická zpracování obsahu vychází plynule z teoretické části, která pro mě byla inspirací ke vzniku těchto příprav do vyučovacích hodin.

Poslední částí diplomové práce je *autorská realizace* ve veřejném prostoru. Hlavním materiálem jsou dřevěné palety, které daly vzniknout dvěma objektům. Objekty – *lavička* a *křeslo* se dají variovat na více způsobů a vytváří multifunkční paletovou podobu.

1 Teoretická část

1.1 Veřejný prostor

V dnešní době běžně slyšíme pojmy „veřejný“ a „soukromý“, ať už v souvislosti s prostorem, institucí, artefaktem, službou či idejí. Bývají často považovány za dva oddělené světy, avšak praxe vypovídá o tom, že až tak radikální odloučení mezi „veřejným“ a „soukromým“ pojetím neexistuje. Ve vztahu obou fenoménů můžeme nalézt jakési stupně propojitelnosti: „... *neboť známe řadu případů dokumentujících vstup "veřejného" do soukromí či do soukromého prostředí (již téměř klasickým příkladem je působení médií) nebo vzlínání "soukromého" do veřejného sektoru (střet veřejných zájmů se zájmy soukromými, korupční aféry a skandály, ale i zveřejnění soukromých individuálních iniciativ, apod.)*“ (Matějů, 1997).

Klíčovým pojmem diplomové práce je však veřejný prostor ve vztahu k umění, který můžeme zjednodušeně definovat jako demokratické místo, které nespadá do soukromého sektoru. Veřejný prostor slouží jako místo setkávání a komunikace ve všech jeho politických, sociokulturních a fyzických rovinách. Fyzické vstupování do veřejného prostoru prostřednictvím uměleckých objektů je v současnosti populárním jevem, který disponuje z hlediska psychické a fyzické dosažitelnosti možnostmi k podnícení společenské diskuze.

Vrátíme-li se do roku 1948, který udal směr zformulováním socialistického realismu na několik let dopředu, projevy v umění byly značně omezené po celém Československu. Například veřejnou zakázku mohli získat jen ti umělci, kteří se stali členy nového svazu československých výtvarných umělců. I přes veškerá omezení, jako byla kontrola objednávek na uměleckou výzdobu veřejných prostor, například v Olomouci vznikalo umění v socialistickém realismu ještě dalších patnáct let, počínaje *pomníkem Rudé armády* v Čechových sadech (1945), který byl nedávno opraven, přes velkoformátové sgrafito s názvem *Družba města s venkovem* (1960) Wilhelma Zlamala v hale hlavního nádraží. Dobu socialismu reprezentuje v Olomouci významná výstavba *Olomouckého orloje*, která započala roku 1947 a skončila v roce 1955. Až na nově zrestaurované figurky z roku 2001 se celé architektonické dílo dochovalo v původním stavu architekta Karla Svolinského, rodáka z nedalekého Svatého Kopečku (Jeništa, Dvořák, Mertová, 2016).

A právě po roce 1989, po pádu komunistického režimu, se řada umělců angažovala ve veřejném prostoru, aby prozkoumala nově dostupné možnosti tvorby. Zájem o veřejný prostor vzrůstá

a odborná veřejnost v čele s umělci má navrácenou moc rozhodovat o podobách veřejného prostoru, která jim dlouhá léta byla odepřena nebo „nadiktována“.

Různé pohledy na veřejný prostor

V současnosti zaznamenáváme, že je veřejný prostor neustále obnovován, modernizován a efektivně využíván pro nejrůznější aktivity. Jak je již výše zmíněno, s pojmem veřejného prostoru se setkáváme v mnoha oborech a oblastech, proto považuji za vhodné, abychom tento termín přesněji definovali z různých perspektiv.

Veřejný prostor zjednodušeně chápeme jako místo individuální i kolektivní komunikace v určitém prostředí, například ulice, tržiště, parky, chodníky, hřiště, galerie, městská zeleň, náměstí a další. Z určitého pohledu je možné chápat veřejný prostor jako uzavřený, ale zároveň veřejně přístupný – nádraží, galerie, úřady apod. Každý jedinec k prostoru zaujímá určitou pozici, vztah a vnímá úlohu takového místa. „*Například nádražní hala. Vstupujeme-li do nádražní haly, víme, jestli si dříve musíme koupit lístek, jít na toaletu nebo budeme zatím čekat. Podle toho zaujímáme vztah k tomuto prostoru.*“ (Humhal, 2008, s. 14).

V širším slova smyslu můžeme do veřejného prostoru zařadit také internet (net art) a masmédiá. Nejenže je pro ně veřejnost přímo potřebná, ale jsou často využívány i umělci, kteří s nimi pracují. Například vysílání české provokativní skupiny Ztohoven, která svými vstupy do televizního vysílání zapříčinila vznik poplašných zpráv.

Pokud bychom se na pojem podívali z materiálního hlediska, Manuál tvorby veřejného prostoru hlavního města Prahy vydaný Institutem pro rozvoj a plánování Prahy, definuje veřejný prostor jako: „*Veřejně přístupnou komplexní fyzickou část prostředí, kterou je kromě veřejných prostranství také například veřejně přístupný prostor exteriéru města, vnitrobloku i vnitřního prostoru budov.*“ (Manuál veřejného prostoru, 2016). Budování nových prostor i úpravy již existujících míst jsou hlavní součástí urbanistických koncepcí nejen u nás, ale také v řadě měst celého světa. Petr Kratochvíl systematicky mapuje rozdílné praxe nakládání s veřejným prostorem evropských měst. Mezi příklady dobré praxe uvádí Barcelonu, která díky efektivní strategii propojila přípravu města na olympijské hry s výstavbou nových nebo úpravy stávajících parků, náměstí a promenád (Kratochvíl, In: Veřejný prostor, veřejná prostranství: sborník z konference AUÚP, Znojmo 21.-22.11.2013, 2013).

Walter Siebel a Jan Wehrheim se zabývají tím, jaká je ve městě míra bezpečnosti a skladba obyvatelstva v publikaci *Security and The Urban Public Sphere* (Siebel, Wehrheim 2006, s. 20, 21) Společně dělí veřejný prostor podle typu jeho použití, tj. veřejný a soukromý prostor. Zároveň rozlišují čtyři následující dimenze – v překladu do českého jazyka (Malina, 2014, s. 8, 9):

- 1) *Legální*: Veřejný prostor je řízen veřejným právem, soukromý prostor je pod soukromou autoritou vlastníka. Moc definovat, kdo může prostory užívat a za jakým účelem, se proto liší.
- 2) *Funkcionální*: Veřejný prostor, jako jsou například náměstí a ulice, slouží pro účely trhu a politiky, soukromý prostor firem a domova slouží především pro účely produkce a reprodukce.
- 3) *Sociální*: Veřejný prostor je místo stylizovaného vytříbeného chování a zaručuje určitý typ anonymity. Soukromý prostor je naproti tomu místo, kde převládá intimita, emoce a určitá forma domácí „pohody“.
- 4) *Materiální/symbolické*: Široký repertoár vývoje architektonických a městských prvků signalizují přístupnost nebo exkluzivitu prostor. Design, materiály a symboly zvyšují a zvýrazňují legální, funkcionální a sociální diferenciaci veřejných a soukromých prostor.

Souhrnná definice veřejného prostoru je jen těžko formulovatelná. Veřejný prostor v souvislosti s uměním je možné zjednodušeně pojmut, jako veřejně přístupný vnější prostor, který je mj. i v úzkém kontaktu se soukromým sektorem a slouží všem lidem jako místo mezilidské komunikace i komunikace skrze nová média, a to v různých rovinách fyzických, politických i sociokulturních.

Přilákat nebo odpuzovat od veřejného místa?

Městské prostředí je po dlouhá léta místem mnoha uměleckých, ale i neuměleckých realizací či jiných akcí. Naproti tomu stále existují veřejná místa navržená tak, že je velmi obtížné se do nich jakýmkoliv způsobem dostat. Někdy to je myšleno záměrně, jindy nikoliv. „*To, zda veřejné prostředí láká nebo odpuzuje, je mimo jiné záležitostí jeho umístění ve vztahu k soukromé zóně a toho, jak je navržená hraniční zóna mezi oběma těmito oblastmi*“ (Gehl, 2000, s. 115). Pozvánkou do veřejného prostoru může být atraktivita místa, demonstrace (politická, sociální ...), umělecká činnost (performance, happeningy, umění site specific, sochy, architektura...), vyjádření názoru, projevy komunikace, vzdálenost mezi veřejnými místy nebo i prostá možnost vidět.

Bydlí-li rodina s dětmi někde poblíž hřiště a děti mají možnost z okna sledovat, kdo si právě hraje na hřišti, mají často větší motivaci jít také ven a hrát si. Pokud však děti z nějakého důvodu (bydlí moc daleko nebo vysoko) nemohou dohlédnout na hřiště, jejich motivace je menší. Stejně tak faktor „moci vidět“ funguje i u dospělých. „*Kluby mladých a společenská centra s okny na ulici mají více členů než kluby v suterénních prostorách, protože kolemjdoucí jsou inspirováni, aby se připojili tím, že vidí, co se děje a kdo se účastní*“ (Gehl, 2000, s. 117). Další pozvánkou může být i otázka krátké a zvládnutelné trasy mezi soukromým a veřejným prostorem. Nejlépe tento bod přiblížím opět na dětech. Malé děti si jen ojediněle chodí hrávat dále od místa svého bydliště, navíc si děti mnohem častěji hrají s dětmi ze sousedství. Venkovní veřejná hřiště jsou obvykle pro děti místem, kde se setkávají, komunikují spolu a rozvíjí svoji fantazii (Gehl, 2000).

Integrace nebo segregace místa?

Dříve, v době středověku, lidé také odlišovali vztah městské komunity s relací veřejnou nebo soukromou. Integrita ve středověkých městech stála nad vymezenými kategoriemi sakrální – světské a privátní – veřejné. Druhým rozměrem integrity je vymezení vztahu města a domu jako jednotného obrazu světa. „*Vztah mezi velkým, pro dnešního člověka naddimenzovaným náměstím (např. náměstí středověké Malé Strany zabíralo osminu plochy celého městského půdorysu), a domem, obracejícím se do něj úzkou stranou své dlouhé parcely, nemohl být jako vyjádření vztahu veřejného a soukromého čitelnější*“ (Czumalo, 1997, s. 1). Podobně čitelnou byla tzv. dvojí městská uzavřenost. Město uzavřené hradbami a bránami reprezentovalo první uzavřenost. Druhá souvisí s formou uzavřeného domu, charakterizující uzavřenost soukromé sféry. I soukromé hranice byly přesně vymezeny až do roviny právních norem. Například průčelí domu příslušelo ještě veřejnému označení a péče připadá na stranu města. Za průčelím se již privátní sféra vztahuje na majitele budovy. Vladimír Czumalo k tomuto vztahu soukromého a veřejného dodává: „*Jako by se zde reprodukovaly zvyklosti řeckých antických měst, jejichž artikulaci vztahu veřejného a privátního nejlépe ilustruje zvyklost zabušit na domovní dveře také před tím, než se jimi vyšlo ven, na ulici*“ (Czumalo, 1997).

Integraci tedy lze definovat jako fungování různých aktivit a kategorií lidí společně vedle sebe. Plusovým bodem různých aktivit v okolí veřejných prostor, ve kterých lidé smí být její součástí, je právě vzniklá situace, která umožní pochopit, jak je okolní společnost složená a jak funguje. Naopak segregace: „*(...) znamená vzájemně oddělovat funkce a skupiny lidí, které se navzájem*

liší“ (Gehl, 2000, s. 103). Příkladem segregáčního modelového místa je funkcionalistická městská struktura, jejímž cílem a zároveň i výsledkem, bylo město rozdělené do mnohofunkčních oblastí jako např. velké obytné čtvrti, jednotvárné průmyslové areály a identická města postavená pro určitou skupinu lidí nebo funkci – výzkumná centra, vesnice pro penzisty a jiné. Oproti tomu integračně orientovaný městský plán má kořeny již ve středověkých městech. To znamená, že vedle sebe museli žít a pracovat řemeslníci, zemědělci různých sociálních poměrů a věkových kategorií. V dnešním měřítku počítá integrovaná městská struktura s jednou velkou funkcí, která využívá příležitosti k zapojení dalšího množství pestrých budov a míst (Gehl, 2000).

Otevírat nebo uzavírat?

Vzájemný kontakt mezi veřejným prostranstvím a přilehlými budovami může být velice obohacující zážitek v obou směrech, i když existují určitá pravidla. Obchodníci už dlouhá léta využívají faktor vzdálenosti, který demonstrují na vzoru: například máme obchod s velkými okny postaven s odstupem od stavební čáry cca deset až patnáct metrů a obchod s okny přímo do ulice. V prvním případě vidíme budovu s velkými okny, v druhém navštěvovaný obchod. Jen tam, kde otevřenost a dosažitelnost hraje důležitou roli, může právě otevřenost napomáhat k propagaci – v našem případě propagace obchodu. Opět zmíním protipól otevřenosti. Objevují se místa, která jsou uzavřená, například s ohledem na hospodárnost: „*Školáci nemají možnost vyhlížet z oken a nemohou být zvenčí viděni, aby nebyli vyrušováni*“ (Gehl, 2000, s. 123). Dále by se někomu mohlo zdát, že je prospěšné, aby z penzionu byl výhled na veřejná prostranství, ale opačně to nebude dobré. Je tedy důležité vyhodnotit výhody a nevýhody situace a debatovat nad uzavřením nebo otevřením s ohledem na zúčastněné (Gehl, 2000).

1.1.1 Veřejné místo a město

Má-li být ulice komplexním veřejným prostorem, nestane se jím, pokud se zde nebudou objevovat žádné společenské aktivity či mezilidská komunikace. Taková ulice nebo náměstí zůstane jen fyzickým veřejným místem.

Gehl (2000) ve své publikaci definuje tři typy venkovních aktivit, které můžeme vyzorovat ve veřejném prostoru. Je důležité, že každá z nich klade různé požadavky na hmotné prostředí, které chápeme jako hlavní faktor zmíněných venkovních aktivit. Mimo jiné je také ovlivňuje různými způsoby. Mezi aktivity řadí *nezbytné aktivity*, *volitelné aktivity* a *společenské aktivity*.

Nezbytné aktivity zahrnují každodenní činnosti, které probíhají po celý rok, mnohdy za všech okolností nezávisle na vnějším prostředí – chození do práce a do školy, čekání na městskou hromadnou dopravu, nakupování, vyřizování služeb, tedy všechny činnosti, které nejsou chtěné, ale naopak bývají pro člověka nezbytné. Odlišný typ aktivit nacházíme právě ve *volitelných aktivitách*, které účastníci chtějí. Provozují je se za optimálních venkovních podmínek. Pod tuto kategorii zahrnujeme procházky na příjemném místě, sezení v parku nebo slunění se, pozorování okolního života. Volitelné aktivity jsou ovlivněny kvalitou venkovních prostor. Je pochopitelné, že nízká úroveň městského prostranství nepřiláká lidi, protože se zde odehrává minimum činnosti. Máme-li výhodu dobrého a kvalitního prostředí, zjistíme, že je schopné nabídnout širokou škálu aktivit. Poslední *společenské aktivity* jsou všechny, při kterých je nutná přítomnost jiných lidí (minimálně dvou) ve veřejném prostranství. Probíhá tak konverzace mezi lidmi, poslouchání lidí, hraní si dětí a další. Typickým znakem společenských aktivit je spontánnost, kdy se lidé pohybují, setkávají a pobývají na stejném místě (Gehl, 2000).

Možnosti setkávání dětí, adolescentů, dospělých nebo i starší generace jsou významnou příležitostí k případným společenským aktivitám. Ona samotná přítomnost lidí, vzniklé aktivity, společenské události a podněty k naslouchání druhých nám tvoří nejdůležitější charakteristiku veřejného prostranství. Zároveň obohacují veřejný prostor smysluplností a přitažlivostí pro okolní svět.

Velice mě zaujal popis vzniklého veřejného prostoru, který každý může vnímat zcela odlišným způsobem. Kašpar popisuje čtvercovou dřevěnou platformu o rozměru 20 x 20 metrů, uprostřed které je volně stojící lehátko, a odněkud slyšíme hrát hudbu. Platforma či pódium je umístěno někde v městském parku. Skrze něj vedou frekventované cesty na zastávku. Ta nejfrekventovanější míjí pódium jen cca dvacet metrů. Z pozorování chování lidí definuje několik kategorií kolemjdoucích: „*První skupina projde po cestě, aniž by si čehokoliv všimla. (...) Druhá skupina lidí se zastaví. (...) Ale opouštět vyšlapanou cestu se jim nechce. (...) Třetí skupina lidí navazuje na tu druhou. Nezvyklá situace je zaujme natolik, že seberou veškerou svou odvalu, opustí vyšlapanou stezku, vstoupí na trávu a jdou směrem k dřevěnému pódium. (...) Tato skupina lidí však na platformu ještě nevstoupí. (...) Naštěstí se po vyšlapaných stezkách pohybuje ještě čtvrtá skupina chodců. Ta neváhá, přeběhne přes trávu, na dřevěnou desku přímo skočí a letí rovnou k lehátku, do kterého se pohodlně usadí. Odpočívá, poslouchá hudbu a užívá si pohodlí v místě, kde to doposud nebylo zvykem“ (Kašpar In: HEČKOVÁ, Michaela. O městech a lidech. Ústí nad Orlicí: Piána na ulici, 2016, s. 8). Oživlý veřejný prostor mění celkovou situaci. Na místě, kde donedávna nebylo nic než tráva, vzniklo plně obydlené*

místo, které láká lidi k odpočinku a vzájemné komunikaci. K relativně jednoduché realizaci živého veřejného prostoru stačí pouhá dřevěná platforma s lehátkem, která vytyčí bod, kde se lidé rádi potkávají a shromažďují. Tento projekt se uskutečnil v rámci festivalu Street for Art v Jižním městě v roce 2010.

Příklady vzniklých veřejných míst a prostor

Ve veřejném prostoru se můžeme setkat s velkorysým výběrem akcí a uměleckých žánrů, na jaké si jen jejich tvůrci troufnou – organizování koncertů, divadelní produkce, workshopy pro všechny věkové kategorie, performance, happeningy a realizace velké škály odvětví, která jsou odvozena z výtvarného umění (sochy, instalace, intervence, street art, site specific art a mnoho dalších). I zdánlivě jednoduché nápady se mohou stát mezníkem k vytvoření využívaného a plnohodnotného veřejného prostoru, který je opravdu lákavým místem pro občany města či jen náhodné turisty. Každý jedinec, který má jasnou vizi a je odhodlaný k realizaci svého nápadu, dokáže obohatit veřejný prostor. Příkladem podobných projektů, kde u zrodu stál iniciativní člověk, který chtěl pouze změnit prázdné místo ve svém rodném městě, najdeme hned několik.

Učitelka anglického jazyka Michaela Sýkorová se rozhodla oživit jednu opuštěnou kamennou zeď u městské knihovny ve svých rodných Strakonících. V roce 2012 na zídce byla zahájena první výstava Můj prostor a Michaela během roku zorganizovala dalších dvanáct výstav. Venkovní galerie byla od samotného začátku úzce spjata s projektem Jsme Strakonice, do kterého se zapojili mladí rodáci se snahou dotvořit své město takovým způsobem, aby v něm chtěli sami žít. Ačkoliv prostory galerie nepůsobí honosným způsobem, tzv. **ArtWall** je orientovaná na prezentaci umění ve veřejném prostoru a jejím cílem je upozornit veřejnost na lokální tvorbu. Tímto její iniciativa nekončí. Další projekt Re-Start mapující nevyužitá místa s potenciálem dal vzniknout například další veřejné galerii pod širým nebem, a sice na místě podchodu, který spojuje historickou část města s klidovou zónou. V rámci projektu byly oživeny také zdejší prostory bývalé prádelny Fezko, kde v rámci Dne architektury probíhaly koncerty, taneční vystoupení, filmové projekce, vernisáže a další aktivity (Hečková, 2016).

BOX na Střekovském nábřeží v Ústí nad Labem, coby mobilní kontejnerové zázemí, vznikl v roce 2015 pod rukama Kláry Sasové a Jovanky Arandjelović. Kontejnerové zázemí slouží především pro pořádání koncertů, workshopů, přednášek, volnočasových, ale i sportovních aktivit. BOX má charakter striktně veřejného prostoru, kam může přijít kdokoliv. Samotná

organizace je plně v rukou zakladatelek: „*Klára má na starosti grafiku a propagaci, ale i techniku a mobiliář. Jovanka se věnuje baru a programu. Během léta mají zavřeno jen v pondělí. To v praxi znamená, že jediný nepracovní den tráví spánkem a obchodními schůzkami s dodavateli nápojů*“ (Hečková, 2016, s. 60). Nabitý program a vyčerpávající pracovní doba napovídá, že přesně takové místo setkávání v Ústí nad Labem chybělo. Zakladatelkám BOXu se podařilo vyplnit prázdné „okénko“ ve městě, a obohatili tak veřejný prostor pro lidi jakékoliv generace.

V Hradci Králové Natálie Barcalová společně s Anetou Kohoutovou založili **NUUK** – saunu a kulturní osvěžovnu. Iniciátorky si splnily sen poté, co se poznaly v místním kině Bio Central, které mj. vede Aneta Kohoutová dodnes jako provozní ředitelka. Otevření vlastní přírodní sauny je napadlo v době, kdy Aneta studovala ve Finsku a Natálie ji jela navštívit. Po návratu do Česka začaly jednat. „*Na kávu zajdou s panem Dyntarem, majitelem saunového studia, který namísto moudré rady jednoduše podotkne, že by se rád do celého projektu pustil s nimi a saunu jim rovnou vybuřoval. Zdarma. Jen tak*“ (Hečková, 2016, s. 170). Jak se ukázalo, stačí najít jednu osobu, která natolik důvěřuje prezentovanému nápadu, prolomí zamotaný kruh a společnými kroky je schopna dovést projekt do finální podoby. Po realizaci začíná další koloběh, a sice shánění financí na provoz. V prvopočátku jim pomohly příspěvky od lidí, kterým se nápad líbil, dále např. soukromý koncert s písničkářem Wabi Daňkem, koncert kapely Zrní nebo táborák s kabelou DVA. Oficiální provoz finské sauny, v níž se topí dřevem a má kapacitu nejméně devět lidí, byl zahájen ke konci roku 2016. Kromě sauny odvážlivci naleznou osvěžovnu se skříňkami, převlékárnu, kavárnu s překapávanou kávou i kulturní program – promítání studentských filmů, křty nízkonákladových publikací, autorská čtení, venkovní performance, poslech rozhlasové hry, malé koncerty nebo noční saunování (Hečková, 2016).

Obrázek č. 1: Osvěžovna a sauna NUUK

Téma veřejného prostoru ve výtvarném umění zaujalo několik aktivních **umělců současnosti**. Níže zmínění umělci pracují s různými médii. Pomocí nich prezentují své postoje veřejnosti. Obecně umění prezentované na veřejnosti je přístupné a je zprostředkováno společností v podobě soch, pomníků, památečných desek, architektonických děl apod. V posledních letech se označení pro dílo či objekt v prostoru lehce změnil. Jeho principem je snaha o kontakt s veřejností skrze veřejný prostor, zapadnutí díla do veřejného prostoru, zkrášlení prostoru nebo poukaz na veřejný problém.

Tvorba ve veřejném prostoru nabízí široké pole působnosti a neomezené možnosti seberealizace. Takových výhod využívá mnoho současných českých umělců. Zmíním Jiřího Černického, Krištofa Kinteru, Davida Černého, Michala Gabriela, Lukáše Rittsteina, Ivana Kafku, Václava Ciglera, Romana Týce, Davida Böhma, Jiřího Příhodu a z žen například významnou umělkyni Kateřinu Šedou, dále Lenku Klodovou a Janu Doležalovou aj.

Jedna z nejznámějších současných českých umělkyní, která se dlouhodobě věnuje intervencím ve veřejném prostoru a často spolupracuje s lokálními obyvateli, se narodila na Moravě, konkrétně v Brně-Lišni. V mládí vystudovala Střední školu uměleckých řemesel v Brně a poté nastoupila na Akademii výtvarných umění v Praze. Praha se jí nikdy nedostala pod kůži, protože tam nikdy nenašla svobodu volné cesty, a tak netrvalo dlouho a vrátila se zpátky do své rodné Lišně. Kateřina má za sebou celou řadu projektů ve významných evropských městech – Londýně, Paříži, Helsinkách a tak dále. Nicméně největší zrealizované intervence vznikly právě v Lišni. „*Spaní na hrobech z roku 1999, Výstava za okny z roku 2001, 1. sjezd nedělních malířů z roku 2002, Každý pes, jiná ves z roku 2007 nebo legendární Lišeňský profil, realizovaný v roce 2010 pod záštitou Contemporary Art Museum and Gallery v Sheffieldu, jenž se zaměřoval na podobnost krajiny s profilem lidského obličeje*“ (Hečková, 2016, s. 228).

Obrázek č. 2: Výstava za okny

Práce s lidmi je pro Kateřinu zásadní. Neodradí ji ani prvotní nezáměr jedinců, naopak je pro ni výzva zajímat se o lidi, kteří se do žádných akcí nechtějí zapojovat. Výjimkou nebyl ani projekt z roku 2011 **Od nevidím do nevidím**, který byl realizován právě v jedné z nejvýznamnějších galerií současného umění Tate Modern v Londýně. Výsledkem byla ukázka života z malé vesničky Bedřichovice u Brna na velkolepém pozadí světové metropole. Kolem osmdesáti obyvatel Bedřichovic bylo umělkyní převezeno do místa dění – prostoru, který odpovídá velikosti katastrálního území jejich obce. Projekt byl tedy realizován přímo mezi budovou muzea a katedrálou sv. Pavla. Vymezený prostor obyvatelům sloužil přesně k takovým činnostem, které vykonávají při běžném dni. Londýňané mohli pozorovat, jak obyvatelé Bedřichovic zametají, jezdí na kole, pracují na zahradě, hrají hry, opalují se, umývají auto a podobně (Hečková, 2016).

Kateřina Šedá má dar obohacovat lidem jejich všední životy a z veřejných míst, která pro ně tvoří každodenní rutinu, vytvoří místa setkání a radosti. „***Tram Buskers Tour*** byl projekt, který Kateřina realizovala v rámci své spolupráce s festivalem ***IHME Contemporary Art Festival*** v Helsinkách. ***IHME*** je jednou z nejprogresivnějších evropských institucí, která se dlouhodobě věnuje umění ve veřejném prostoru“ (Hečková, 2016, s. 229). V hlavní roli v projektu hrála tramvaj jako ikona Helsinek, která cestujícím zprostředkovala umělecký zážitek za účasti širokého spektra hudebníků, buskerů (pozn. pouliční umělci), kteří se řadí mezi ty nejlepší na světě. Toto je jen zlomek zrealizovaných projektů známé současné umělkyně a laureátky prestižní Ceny Jindřicha Chaloupeckého

U moravské umělecké scény ještě zůstaneme a pozastavíme se v Olomouci, která je studentským, ale i významným kulturním městem. Napomáhá tomu mimo jiné i **W7** – komunitní a kulturní centrum sídlící na adrese Wurmova 7, které vzniklo v roce 2012 pod

vedením režiséra, divadelního dramaturga a dnes i uměleckého vedoucího Divadla na cucky Jana Žůrka. Zakladatel projektu vystudoval divadelní vědu a filozofii na Univerzitě Palackého v Olomouci. Po maturitě nastoupil téměř do právě vznikajícího Divadla na cucky, které spolupracuje také se vznikajícím Divadlem Tramtarie a Divadlem hudby. Opět se ukázalo, že byl ve správnou dobu na správném místě a ve svých dvaceti letech stál u zrodu Divadla Konvikt, které má základnu v historické budově města, kde kraluje Katedra divadelních a filmových studií. Na Konviktu vznikala nová představení a po delší době začali s experimentální tvorbou, která vyvrcholila vznikem festivalu Týden improvizace, oživujícím olomoucké veřejné prostory formou workshopů, hereckých tréninků a performancí především v letech 2006 až 2011. Pod taktovkou kulturního centra se otevřela Galerie W7. *„Nynější prostory Divadla na cucky, které jsou po letech jakýmsi hlavním koordinátorem Wurmovy 7, jsou otevřenou platformou pro sekávání lidí a realizaci pravidelného programu postihující otázky občanské angažovanosti i enviromentálních témat“* (Hečková, 2016, s. 243). Divadelní sál, pořádání volnočasových aktivit, workshopů, umělecké výstavy v galerii, přednášky pro veřejnost a mnoho dalšího mohou občané Olomouce najít v jednom fungujícím historickém centru kultury a zábavy.

Poslední vybraný příklad vytvoření veřejného prostoru v České republice se zrodil z iniciativy Šárky Zahálkové, která se přestěhovala do Pardubic ze svého rodného Ústí nad Labem. Vystudovala vyšší odbornou školu zaměřenou na služby muzeí a galerií, galerijní management, muzeologii v Brně a animovanou tvorbu, které se dodnes věnuje. Šárka nastoupila jako dobrovolnice do klubu Divadlo 29, jehož je teď vedoucím. Má na starosti výstavy, workshopy, audiovizuální oblast, experimentální dílny pro děti, koordinaci ostatních projektů a vzdělávacích programů. Projekt **Offcity** se zrodil v roce 2009 a je zaměřen na oživení pardubického veřejného prostoru. Spolek reprezentuje kolem dvanácti členů, mezi nimi i architekt, psycholog, historik a kulturní manažer. Ti všichni se podílejí na projektech kolem města: architektonické procházky, festivaly, výstavy, workshopy, přednášky, tematické cykly o architektuře, pocitovou mapu a jiné. Šárka by si do budoucna přála, aby se dostali do fáze, kdy iniciativa jako je Offcity nebude muset fungovat, protože by to znamenalo, že město Pardubice existuje hlavně samo a plnohodnotně (Hečková, 2016).

Zájem veřejnosti o místa, která slouží k seberealizaci, setkávání, vzdělání i prostému odpočinku, v dnešní době výrazně roste. Inspiraci můžeme hledat v zahraničí, ale především v místech, kde nejčastěji trávíme volný čas. Takové spojení se jeví jako nejvhodnější start nově

vznikajícího veřejného prostoru, po kterém sami toužíme. Revitalizací dostupných veřejných prostor se obohacuje městská sféra a rozvíjí se její kulturní oblast.

1.1.2 Veřejné místo a příroda

V zastavěných městech člověk stále intenzivněji hledá kontakt s přírodou. Neustálé rozrůstání umělých městských prostředí oslabuje dostupnost okolní krajiny. Pro člověka je přirozená potřeba mít kolem sebe kousek přírody i ve městě, ať už třeba formou *parku* nebo jednotlivě stojících stromů a okrasných květin. „*Městské parky (či jiné přírodní a krajinné prvky ve městě) ovšem nejsou jen přírodním rámcem, ale jsou zároveň součástí sociálního prostoru města*“ (Kratochvíl, 2015, s. 91).

Kratochvíl uvádí příklad z České republiky, jak na relativně malém prostranství lze vytvořit komplexní veřejný prostor založený na spolupráci přírodního a sociálního faktoru. Zmiňuje **Františkánskou zahradu** v Praze, rekonstruovanou Otakarem Kučou na přelomu 80. a 90. let 20. století, která je současně široko daleko jediným zeleným místem k odpočinku, usednutí a zároveň se jeví jako intenzivně využívaná cesta napříč bloky. Celková kompozice veřejného prostoru je promyšlená, a tedy efektivně využívána dle záměru Otakara Kuči. „*Průchozí cesta po obvodu je výrazně vyznačena vysokým trelážemi s růžovými keři; za malou zídkou je dětské hřiště; kolem historického altánku bylinkové záhony připomínají klášterní původ zahrady; klidová zóna s ovocnými stromy je vymezená živými ploty, které dokonce někde brání vstupu na trávník, aby tak některé plochy zůstaly prázdné a zajistily v zahradě větší klid*“ (Kratochvíl, 2015, s. 92). Zahrada se stala místem, kde může pobývat mnoho generací zároveň. Plní různé funkce, je intenzivně využívána a má i sociální charakter.

Mnoho krajinářských zásahů v městském veřejném prostoru je proměňováno tzv. remodelací stávajících parků nebo také úpravou ulic a náměstí. Příkladem atraktivních nově upravených parků je například **Klášterní zahrada v Litomyšli** vznikající za přítomnosti tria Zdeněk Sendler, Václav Babka a Radko Květ. „*Zanedbaná plocha mezi piaristickým klášterem a děkanským kostelem se proměnila v úžasnou scénu, která má zároveň reprezentativní i obytný charakter*“ (Kratochvíl, 2015, s. 164). Klidné a členěné prostory, bazén se sochami od českého sochaře Olbrama Zoubka a terasa s baldachýnem daly vzniknout důstojnému místu s vyhlídkou na památkové město Litomyšl.

V tuzemských městech roste nové spektrum nejen veřejných staveb, které staví na konceptu **nízkoenergetických staveb**, a tak „žijí“ v souladu s přírodou. Architektonický přístup k těmto realizacím: „*Umožňuje zahrnout jak ty, které domýšlejí úsporný energetický koncept stavění, pracují s obnovitelnými zdroji a přírodními materiály, tak ty, které hledají zajímavé sepětí s krajinným rámcem a ukazují nové možnosti inspirace přírodními formami a strukturami*“ (Kratochvíl In: Zelená architektura.cz: architektura, krajina, udržitelný rozvoj, inspirace přírodou, V Praze: Galerie Jaroslava Frágnera, 2008, s. 14). Ekologicky citlivé stavby uznávají respekt k přírodě a životnímu prostředí. Vracíme se tak do historie, která i v těch nejprimitivnějších etapách života ctíla a využívala přírodních zdrojů. Za průlomový bod odvrácení od souladu s přírodou považujeme období průmyslové revoluce, která začala ukrajovat stále více zeleného koláče naší civilizace. Vynálezy technických zařízení zjednodušovala lidem práce na úkor přírodních zdrojů.

V České republice, kromě již zmíněných Františkánských zahrad a Zahradního parku v Litomyšli, najdeme nespočet nízkoenergetických staveb, které slouží veřejnosti. Nedaleko místa mého bydliště, v Horce nad Moravou, Roman Brychta, Adam Halíř, Ondřej Hofmeister a Petr Lešek, architekti z Projektilu, vybudovali **Středisko ekologické výchovy**. Areál výukového biocentra seznamuje veřejnost s přírodními procesy, hlavními úlohami člověka v přírodě, vzdělává školní mládež v různorodých programech nebo pořádá pestré semináře. Slouží také mimo jiné jako infocentrum pro CHKO Litovelské Pomoraví. Objekt připomíná vlnu plynule zapojenou do okolní krajiny, směřovanou na jižní stranu, vytvořenou skleněnou fasádou s terasou a mobilním stíněním. Severní část domu připomíná val, který přechází na zelenou střechu, na kterou je návštěvník naveden z přístupové cesty. Ekologický dům využívá sluneční energii, systém nuceného větrání a vytápění, jímání užitkové vody, úsporné (i přírodní) osvětlení. Bezesporu i materiál byl zvolen s ohledem na ekologii, proto na fasádách najdeme dřevo, sklo a kámen, v interiéru pak navíc cihelné stěny a na podlaze jsou dřevěné palubky (Zelená architektura.cz, 2008).

Obrázek č. 3: Středisko ekologické výchovy

Dalším příkladem projektu, ve kterém se propojila architektura a příroda, je i **Ústředí centrály ČSOB** navržené architektem Josefem Pleskotem v roce 2005 v Praze 5. Budova šetrně komunikuje s životním prostředím a efektivně využívá zezelenalou střešní zahradu jako místo relaxace odpočinku. V dalším projektu ve veřejném prostoru navštívíme krkonošskou vesnici Velká Úpa, kde nalezneme soubor dřevěných objektů připomínající dětské prolézačky i umělecké sochy. „Autoři projektu jsou sochař Matěj Hájek a architektka ze studia Moloarchitekti Tereza Kučerová, kteří objekty navrhli jako *site-specific instalaci maximálně se přizpůsobující místnímu prostředí. Herní krajina Pecka má motivovat rodiče, aby se svými dětmi trávili více času v přírodě*“ (Hájek, Kučerová, 2018). Architekti projektu vytvořili velkoryse pojaté prostředí, které nekončí jen setkáním s dřevěnými živočichy, ale nabídne pestrobarevné využití krajiny pro celou rodinu formou zdolávání vodních překážek, posezení v přírodním amfiteátru, projížďkou na koloběžkách a mnoho dalších aktivit.

Obrázek č. 4,5: Herní krajina Pecka

Tento druh architektury zasazený do prostoru v souladu s životním prostředím je nadějí do budoucnosti, která předpovídá nekončící zástavbu měst a jejich okolí. I když se v České republice čím dál častěji setkáváme se vzrůstajícím počtem novostaveb a budov tohoto typu, většinou jsou zakázkou soukromých osob v podobě rodinných domů apod. Přestože v současnosti každé větší město dbá na stále větší přítomnost zelených zón, upravuje vzhled přírodních prvků ve městě, nekončí výstavba nových, často developerských projektů, které mají za cíl spíše výdělek než systematické pracování s estetizací a kultivací veřejného prostoru.

1.1.3 Veřejný prostor a komunikace

Veřejná místa poskytují lidem příležitost ke komunikaci různých forem. V dnešní době významně působí na společnost reklama a média. A samozřejmě ji do značné míry ovlivňují a udávají směr zájmu. S tím lehce souvisí i prezentace umění, která přitahuje primárně úzkou komunitu lidí zabývajících se přímo uměním nebo s ním souvisejícím odvětvím. Medializace umění ve veřejném prostoru dává nový rozměr a prostor pro oslovení širší veřejnosti o současných uměleckých projevech. Jak ve veřejném prostoru fungují druhy komunikace a jak nás ovlivňují různá média, tím se budu následně zabývat.

Běžná mezilidská **komunikace** je základem společnosti, i když pozorujeme, jak se lidé čím dál častěji uzavírají do sebe, komunikují více skrze mobilní telefony, internetovou síť. Přímý kontakt oproti minulým letem, ztrácí na intenzitě. Taková je dnešní doba. Doba informovaná, virtuální, zrychlená, digitální a manipulativní. Gehl (2000) definuje formu kontaktu od nejmenší po největší intenzitu. Mohou vzniknout pouhé pasivní a náhodné kontakty až přátelské debaty vysoké intenzity. Kontakty málo intenzivní vytvářejí situace, kde převládá spontánnost, neplánovanost a nepředvídatelnost. Navázané spontánní kontakty mají prchavý charakter. Může jít o pouhou výměnu slov, krátký rozhovor na zahrádce mezi sousedy, povídání se spolucestujícím ve vlaku, pozorování nebo pozdravení lidí kolem a další. Je-li přáním účastníků posunout tuto jednoduchou úroveň komunikace dál, závisí to pouze na jejich osobní aktivitě.

Oproti běžné komunikaci na ulici je to právě komerční sféra, která atakuje jedince a poskytuje informace odlišně než lidé mezi sebou na ulici. Beatriz Colomina (In: Architektura v informačním věku, 2006) se věnuje dnešní době, kterou pojmenovává prostorem informací. Má na mysli nekonečný tok obrazů na ulicích, v nákupních centrech, na letišti, na nádraží, v našich počítačích a televizorech. Uvažuje nad tím, že dnešní člověk snad už potřebuje kolem sebe rozruch, aby se mohl soustředit. Když se procházíme po městě nebo sedíme u počítače,

upíráme pohled na pohybující se obrazy. Jejich množství je často větším soustem, než jakým je člověk schopen informace redukovat a zaznamenávat.

Komunikace v prostoru hraje i další roli, např. při realizování uměleckých projektů. Bez množství komunikace se neobejde žádný připravovaný nápad. Verbální popisy, instrukce, skici, návrhy a nápady formují konkrétní prostory, které vznikly nebo budou vznikat ve veřejném, ale i v soukromém sektoru (Veselý, 2008). Řadu současných umělců fascinují masová média a skrze ně reflektují své postoje a koncepty. Ty většinou podnítl veřejnost k rozsáhlé diskuzi, ale i takový může být cíl autorů. Zcela nenucenou demonstrací zprostředkovávat kontakt se současným uměním do podvědomí široké veřejnosti.

Ve veřejném prostoru nastávají tyto **druhy komunikací** záviselých na počtu účastníků (komunikantů). Srpová je dělí tímto způsobem (2008, s. 11):

- *Intrapersonální* – člověk komunikuje sám se sebou, tzv. vnitřní řečí, např. když jde sám po ulici a přemítá si své myšlenky v hlavě.
- *Interpersonální* – někdy také skupinová komunikace; probíhá, když jedinec/jedinci komunikují mezi sebou nebo ve skupině, např. náhodná setkání se svým známým v parku.
- *Masová* – značí přenos sdělení velkým skupinám lidí.

U **masové komunikace** prozatím zůstaneme. Aby existovala masová komunikace, jsou nezbytnou podmínkou efektivního fungování různá technologická zařízení, tj. **média**. Masmédia nebo také média masové komunikace jsou prostředky, které právě zprostředkovávají sdělení větším skupinám jedinců. Funguje celá řada médií a mezi nejfrekventovanější řadíme tisk, rozhlas, televize, venkovní reklamu a internet. Budu se věnovat jen těm, které na nás působí ve veřejném prostoru, a sice rozhlas (pracuje se zvukovým přenosem a má u člověka vzbudit pozornost), venkovní reklama, personalizované sms, reklama na facebooku a kontaktní či pouliční reklamní marketing na ulicích.

Reklama ve veřejném prostoru

Velké místo ve veřejném prostoru zaujímá **reklama**, která je vyjadřovacím prostředkem několika umělců (např.: billboardy, citylighty). Reklamu lze definovat jako: „(...) *komunikace mezi zadavatelem a tím, komu je nabízený produkt či služba určena, prostřednictvím nějakého média s komerčním cílem*“ (Vysekalová, Mikeš, 2003, s. 15).

Venkovní reklama vychází z toho, že lidé míjejí tuto reklamu v pohybu a omezené časové době, proto by se měla venkovní reklama vyznačovat přehledností a čitelností. Venkovní prezentace má řadu výhod i nevýhod. Výhody zahrnují podle Vysekalové a Mikeše (2003, s. 40): *pestrost forem* (vývěsní tabule, plakáty, reklamní balony, billboardy a další), *novátorské tvůrčí příležitosti* (stále nové formy prezentování reklamy), *široký zásah a vysoká úroveň frekvence zásahu* (jsou osloveny různé cílové skupiny), *velký počet míst a geografická flexibilita* (je možné reklamu umístit téměř všude a prázdná místa posílit) a poslední výhodou je *efektivita* venkovní reklamy. Mezi nevýhody patří (Vysekalová, Mikeše, 2003) *omezené množství informací, nízká či žádná selektivnost, dlouhá doba realizace a omezená dostupnost některých forem venkovní reklamy*, které souvisí s místními vyhláškami a zákonnými předpisy.

Na pomezí zprostředkování umění a reakcí na reklamu stojí tvůrčí činnost i Jiřího Černického a Krištofa Kintery. První jmenovaný zrealizoval performance ve veřejném prostoru v Číně a USA s názvem *Nikdo čitelný* (2005). Hlavní postava Nobody se prochází po rušných ulicích města. Začne na sobě pozorovat, že nápisy z reklamních cedulí, které ho obklopují na každém kroku, se objevují na jeho těle. V centru města zjistí, že není cesty zpět a jeho tělo je kompletně zaplněno (Koleček, ©2006–2018). Krištof Kintera reaguje pomocí reklamy projektem v českém prostředí *Nástin subversivní marketingové strategie pro banky a pobočky* (2006), kde hlavní myšlenkou demonstruje boj proti systému, který svazuje lidskou svobodu. Reaguje na bankovní loga viditelná na fasádách domů. Do jejich těsné blízkosti sprejem nastříkal přes šablonu loga konkurenčních bank (Srp, online). Dále spojuje tradiční prostředky komunikace (rozhlas) s instalací ve veřejném prostoru v projektu *Public Jukebox* (2011-2014).

Humhal (2008) ve své publikaci zkoumá **komunikační strategie** v umění. Popisuje fakt, že každý obraz byl vždy komunikací, ale dříve se o obrazech a artefaktech častěji přemýšlelo jako o statické soše a obrazu. V posledních dvaceti letech žijeme v době, kdy je těžké umění jednoznačně definovat, ale má společné charakteristické prvky, které právě souvisí s komunikací. „*Takový důraz na komunikaci apeluje na otevřenost procesů a obsahů. Je to velký posun od Marcela Duchampa, je to způsob, jak nově definovat sebe a svoje místo v umění, je to způsob, jak nově definovat umění*“ (Humhal, 2008, s. 34). První náznaky přímé komunikace skrze umělecká díla pozorujeme u dadaistů, konkrétně u zmíněného M. Duchampa. Dalším umělcem, který chtěl vtáhnout diváka do děje je představitel abstraktního expresionismu Jackson Pollock. A dále samozřejmě popartové obrazy, které fungují jako komunikativní díla spotřebního světa. I akční umělci a performeři využívají komunikační prostředek ke své tvorbě. Osmdesátá léta vnáší do umění slavná jména jako Jeff Koons, který navazuje na popartovou

koncepti, Jenny Holzer komunikuje skrze konceptuální texty, kde prostřednictvím užívání jazyka definuje samu sebe a své názory (Humhal, 2008).

Výše zmíněný zlomek uměleckých projektů, které čerpají nebo jsou přímo realizovány ve veřejném prostoru, jsou pouhým nástinem z mnoha dalších neuvedených uměleckých provedení. Současní umělci plně využívají potenciál veřejných prostor a prostranství. Nemůžeme ale tvrdit, že spousta uměleckých děl vzniká instinktivně a spontánně bez odpovědnosti za výsledek. Jak správně tedy porozumět vizuální kultuře, které máme v našem prostředí dostatečné množství? Má každý jedinec osvojenou vizuální gramotnost? Těmito otázkami plynule přecházíme na další kapitolu, která nám představí práci s vizuální kulturou.

1.2 Vizuální gramotnost a vizuální kultura

1.2.1 Vizuální gramotnost

„Vizuálně gramotný člověk rozumí vizuálním sdělením, která jej obklopují, nejen ve smyslu pochopení jejich obsahu a základní informace, ale je schopen rozpoznávat a vyhodnocovat také strategie, v jejichž rámci jej tato sdělení, většinou ve formě obrazů, ovládají a ovlivňují“
(Kitzbergerová, 2014, s. 9).

Pojem gramotnosti existuje v mnoha oborech (v literatuře, přírodních vědách, finančnictví i v médiích). Mým cílem není ani čtenářská či finanční gramotnost, ale právě ta vizuální, která je vázaná ke kultuře a chápeme ji jako schopnost rozpoznat znakový prostředek (Hajdušková, Přikrylová, 2010).

Šupšáková (2015) ve vztahu vizuální gramotnosti mluví o třech historických epochách, které formují a vytváří veřejné šíření kultury. Jedná se o epochu orální, verbální a poslední je právě epocha vizuální. Orální epocha, jak název napovídá, se pojí s mluveným projevem, mezilidskou komunikací prostřednictvím mluveného slova. Druhá epocha se již vztahuje k vynalezení písma a knihtisku, což znamená, že všechny informace a osobní zkušenosti můžeme šířit z generace na generaci. A konečně v třetí epoše, vizuální, hraje nejdůležitější roli v mezilidské komunikaci obraz. Obraz zprostředkovává poselství, zkušenosti, emoce, také uměleckou a estetickou hodnotu.

V dnešní době, tedy ve 21. století, dominance obrazu ve formě televize, fotografie a filmu přeskočila prvotní etapy vizuální epochy. *„Novodobé fenomény digitalizace a masové*

komunikace souvisí s rozvojem informačních a komunikačních technologií a internetu, dramaticky předkládají obrazy a obrazová poselství do veřejného prostoru, a tedy i do našeho každodenního života“ (Šupšáková, 2015, s. 11, přel. autorka). Formy propagace reklamy, reklamních plakátů a billboardů se staly nedílnou součástí veřejného prostoru a zároveň se nás snaží ovlivňovat.

K vizuální gramotnosti se vztahují také dovednosti kritického pohledu na význam obrazových znaků, reprezentované na příkladu manipulativní reklamy, ale i schopnosti odhalení podtextu obrazového znaku. V dnešním vizuálně přeplněném světě produktů se jejich propagace stala běžnou a dalo by se říci, že i očekávanou součástí. Žáci a studenti na základě těchto zkušeností, které na ně klade naše společnost, dokázali obstát nejen za přítomnosti školní výuky, respektive školní podpory, ale i pomocí vlastní přirozené snahy. *Významy komerčních vizuálních produktů tedy žáci chápou a odhalují bez větších obtíží, jiná věc jsou motivy, které je vedou k tomu, že se jimi přesto nechávají ovlivňovat. S hledáním významů uměleckých děl však může být někdy nečekaná obtíž, a to i ve zdánlivě zcela přehledné situaci* (Kitzbergerová, 2014, s. 10, 11).

Dnes obzvláště populárním zprostředkovatelem informací v digitální a masové komunikaci sledujeme internet a sociální síť. Z několika nejnavštěvovanějších webových stránek zmíním např. YouTube, Facebook a Pinterest, na kterých lidé sledují videa, filmy, vytvářejí svá videa, tematické soubory fotografií, obrazů, a to vše formou veřejného sdílení. Dle Šupšákové (2015) nové milénium, ve kterém se pohybujeme, dalo vzniknout novým nárokům na zručnost. V praxi to znamená, že čelíme výzvě ovládat čtyři klíčové gramotnosti: informační, komunikační, multikulturní a vizuální. Zmíněné gramotnosti se navzájem propojují a ovlivňují.

Šupšáková (2005, s. 16) se s dalšími teoretiky shoduje na následujícím teoretickém modulu vizuální gramotnosti, kde je potřeba akceptovat všechny body a jejich propojení mezi sebou. Vychází ze schématu, kde je tvořena vizuální gramotnost z (Šupšáková, 2005, s. 16):

- **vizuálního vnímání,**
- **vizuálního jazyka,**
- **vizuálního myšlení,**
- **vizuální komunikace,**
- **učení se vizuální gramotnosti.**

Vizuální gramotnost je kognitivní schopnost, která společně s kritickým myšlením není vrozená, ale člověk se jí musí naučit. Následně si potřebujeme osvojit další schopnosti jako

schopnost dedukce, pozorování, formulování úsudku, přemýšlení o detailech a objevování příběhů. Zjednodušeně můžeme říct, že vše výše zmíněné je dovršení schopnosti umět vizuálně „číst“. Vizuální „čtení“ obrazů či jiných vizuálních forem nám umožňují lépe vnímat a poznávat základy vizuálního myšlení a vizuálního jazyka. „*Výtvarné (vizuální) umění svojí vizualizací i názvem podněcuje fantazii jedince, aby se v představách dostal do různých situací, příběhů a osudů v kulturně-historických souvislostech*“ (Šupšáková, 2015, s. 79, přel. autorka). Není pochyb, že vizuální gramotnost je ve výtvarném umění klíčová a učí žáky vstřebávat vizuální kulturu kolem nás.

1.2.2 Vizuální kultura

Žijeme v době, kde denně na lidský život působí široké a rozmanité spektrum vizuální kultury. Obrazy a výjevy z každodenního života otevírají bránu k porozumění dnešního světa, na který je potřeba nahlížet z kritického pohledu. V této kapitole se budu zabývat vizuální kulturou, především v souvislosti s dějinami výtvarného umění, protože umění má mj. vizuální charakter.

Porozumění významu věcí v kontextech se odehrává především proto, že využíváme psaných (písmo), gestických (pohyb), mluvených (jazyk) nebo kreslených způsobů (obraz) zobrazení. Ve vizuální kultuře není jednoduché určit tzv. „*mimesis*“ (pozn.: „*Jde o definici zobrazení jako procesu zrcadlení nebo nápodoby skutečnosti*“ (Sturken, Cartwright, 2009, s. 437) a ideou reflexe toho, jak to opravdu je. Zůstaňme u obrazu, uvedu např. zátiší z roku 1765, jehož autorem je francouzský malíř Henri-Horace Roland de la Porte, který se maximálně věnoval detailnímu uspořádání jídla a pití na stole (viz: Obrázek č. 3). Tyto předměty (ovoce, mísa, pohár, hrnek, dřevěná deska stolu) na diváka působí skutečně až realisticky. Při pohledu na obraz nás mohou napadnout otázky typu: „Je tento výjev odrazem skutečné scenerie, kterou malíř viděl?“, „Je to opravdu napodobení scény, abychom se dozvěděli, co autor pozoroval?“ (Sturken, Cartwright, 2009).

Obrázek č. 6:

Zátiší, Henri-Horace Roland de la Porte

Obrázek č. 7:

Zátiší s draly, Marion Peck

Vycházíme-li z pozorování obrazu (Obrázek č. 3), viděné předměty jídla a pití zde mají symbolickou funkci. Rozdrobené kousky sýra na stole a zcela zaplněná nádoba v divákovi budí dojem přítomnosti někoho, kdo právě jídlo a tekutiny ochutnal. Na tuto malbu reagovala současná americká popsurrealistická malířka Marion Peck. Ta v obrazu *Zátiší s draly* (Obrázek č. 4), který namalovala v roce 2003, použila pojem „*dral*“ užívaný v buddhismu, jenž odkazuje na energii, která je obsažena ve hmotě a vesmíru. „*V obrazech Marion Peckové je žánr zátiší podnětem pro reflexivní interpretaci, která s humorem oživuje a doslova cituje tradiční významy zátiší a zároveň zdůrazňuje možné metafyzické hodnoty obsažené v symbolismu originální malby*“ (Sturken, Cartwright, 2009, s. 23). Marion Peck tímto způsobem reaguje na zátiší Rolanda de la Porte vyjádřením antropomorfní energie ztvárněné v ovoci, láhvi a nádobí, které oživila malinkými obličejí (Sturken, Cartwright, 2009).

Další vizuální zobrazení směřují k surrealistickému malíři belgického původu René Magrittovi a konkrétně jeho slavnému dílu *Zrádnost obrazů* (Toto není dýmka) z let 1928-1929 (Obrázek č. 5). Obraz znázorňující dýmku doprovází francouzský nápis: „Toto není dýmka.“ Tvrzením v obrazu poukazuje hlavně na vztah mezi slovy a věcmi. „*Obraz není sám o sobě dýmku, ale spíše reprezentací dýmky – tedy spíše obrazem než samostatným materiálním objektem*“ (Sturken, Cartwright, 2009, s. 25). Magritte v návaznosti na tento obraz vytvořil sérii obrazů a kreseb na toto téma (Sturken, Cartwright, 2009).

Obrázek č. 8: Zrádnost obrazů (Toto není dýmka), René Magritte, 1928-1929

Fotografie můžeme brát jako objekty, jenž lidem napomáhají vzpomínat si na události, situace, které zažili a téměř na ně zapoměli. Fotografie bývá spojována s realismem, ale je možné s ní také manipulovat a digitálně ji upravovat. Dříve měly některé fotografie i informativní a expresivní funkci. Představitelem těchto obrazů je např. Robert Frank, jehož úkolem bylo fotografovat všechny společenské vrstvy v amerických městech. Výsledkem, po dvouletém projektu, byla série osmdesáti tří fotografií, které byly vybrány z více než 20 tisíc vyfotografovaných snímků. Cyklus nazval Američané. Obraz z roku 1955 (Obrázek č. 6) mapuje městský trolejbus v New Orleans, v němž vidíme podezřívavě hledící ženu, malého bělocha v nedělním oděvu a smutně tvářícího se černocho. Fotografie odráží americkou rasovou segregaci této doby, padesátých let 20. století.

Obrázek č. 9: Trolejbus – New Orleans, Robert Frank. 1955

Fotografie byla pořízena v době, kdy postoje a zákony týkající se segregace začaly novou etapu zaměřenou na lidská práva. Následovala nová nařízení proti segregaci a protesty. Expresivní výrazy v obličejích náhodných cestujících trolejbusu divákovi zprostředkovávají určitou historickou linku té doby (Sturken, Cartwright, 2009).

Malby, kresby, grafiky, fotografie, video, reklama, architektura, záznamy atd. Z důvodu velmi rozsáhlého množství možných příkladů jsem zúžila výběr na zlomek ukázek vizuální kultury. Nová digitální a virtuální etapa přináší závratné zdroje dalších a dalších vizuálních projevů.

1.2.3 Vizuální kultura v návaznosti na RVP

Vizuální kultura je jedním z důležitých pilířů ve vzdělávací oblasti „*Umění a kultura*“, která je součástí Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia. Vždyť přece výtvarný obor, jako jeden z mála předmětů, neustále pracuje s vizuálně obraznými znakovými systémy. Přesněji myšleno: práce s obrazem, architekturou, sochařstvím, designem, filmem, novými médii apod. Veřejný prostor je dostupnou galerií pod širým nebem, kterou máme kolem sebe a poskytuje nepřehledné množství vizuální kultury, kterou přirozeně poznáváme. Obrazové systémy jsou nezastupitelným nástrojem v poznávacím a prožitkovém procesu. V sociální oblasti tvoří prostředek ke komunikaci a vzájemné spolupráci. „*Vizuálně obrazné znakové systémy zahrnují jak znakové systémy výtvarného umění různých etap a stylů, tak i ostatní produkty vizuální kultury*“ (Balada, 2007, s. 51).

Vycházíme-li z RVP pro gymnázia, výtvarný obor má následující očekávané výstupy: (Balada, 2007, s. 54):

„OBRAZOVÉ ZNAKOVÉ SYSTÉMY“

Očekávané výstupy žáka:

- *porovnává různé znakové systémy, např. mluveného i psaného jazyka, hudby, dramatického umění*
- *rozpoznává specifičnosti různých vizuálně obrazných znakových systémů a zároveň vědomě uplatňuje jejich prostředky k vytváření obsahu při vlastní tvorbě a interpretaci*
- *v konkrétních příkladech vizuálně obrazných vyjádření vlastní i umělecké tvorby identifikuje pro ně charakteristické prostředky*
- *objasní roli autora, příjemce a interpreta při utváření obsahu a komunikačního účinku vizuálně obrazného vyjádření*
- *na příkladech vizuálně obrazných vyjádření uvede, rozliší a porovná osobní a společenské zdroje tvorby, identifikuje je při vlastní tvorbě*

- *na příkladech uvede vliv společenských kontextů a jejich proměn na interpretaci obsahu vizuálně obrazného vyjádření a jeho účinku v procesu komunikace*
- *pojmenuje účinky vizuálně obrazných vyjádření na smyslové vnímání, vědomě s nimi pracuje při vlastní tvorbě za účelem rozšíření citlivosti svého smyslového vnímání*
- *při vlastní tvorbě uplatňuje osobní prožitky, zkušenosti a znalosti, rozpozná jejich vliv a individuální přínos pro tvorbu, interpretaci a přijetí vizuálně obrazných vyjádření*
- *na příkladech objasní vliv procesu komunikace na přijetí a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření; aktivně vstupuje do procesu komunikace a respektuje jeho pluralitu*

Využití moderních technologií usnadňuje tvořivou práci ve výtvarné výchově na všech typech škol. Možnostmi, které máme nyní k dispozici, v podobě dostupného internetu, tedy i vizuální kultury, se osvojení klíčových kompetencí stává lehce dosažitelné. Je to právě výtvarná výchova, která je ve společnosti považována za předmět „oddechový“, přitom potenciál výtvarné výchovy je vysoký. „*Výtvarné umění zapojuje více smyslů a rozum zároveň. Mělo by být posloucháno, čteno, chápáno. Tak jako Richard Wagner se svou ideou „Gesamkunstwerk“, aspiruje dnes vizuální umění na potřebu vytvářet komplexní show a přinutit diváka stanout v centru pohybu*“ (Humhal, 2008, s. 11). Hlavní přínosy výtvarné výchovy se vztahují k oblasti poznávacích, emociálních, hodnotících a komunikačních procesů. Tvořivost je přirozenou schopností jedince k vyjádření vrozené a osobnostní originality, kterou rozvíjí ve výtvarné vyučovací jednotce.

„ZNAKOVÉ SYSTÉMY VÝTVARNÉHO UMĚNÍ“ (Balada, 2007, s. 54, 55):

Očekávané výstupy žáka:

- *nalézá, vybírá a uplatňuje odpovídající prostředky pro uskutečňování svých projektů*
- *využívá znalosti aktuálních způsobů vyjadřování a technických možností zvoleného média pro vyjádření své představy*
- *charakterizuje obsahové souvislosti vlastních vizuálně obrazných vyjádření a konkrétních uměleckých děl a porovnává výběr a způsob užití prostředků*
- *své aktivní kontakty a získané poznatky z výtvarného umění uvádí do vztahů jak s aktuálními i historickými uměleckými výtvarnými projevy, tak s ostatními vizuálně obraznými vyjádřeními, uplatňovanými v běžné komunikaci*

- *na konkrétních příkladech vysvětlí, jak umělecká vizuálně obrazná vyjádření působí v rovině smyslové, subjektivní i sociální a jaký vliv má toto působení na utváření postojů a hodnot*
- *vytváří si přehled uměleckých vizuálně obrazných vyjádření podle samostatně zvolených kritérií*
- *rozlišuje umělecké slohy a umělecké směry (s důrazem na umění od konce 19. století do současnosti), z hlediska podstatných proměn vidění a stavby uměleckých děl a dalších vizuálně obrazných vyjádření*
- *na příkladech uvádí příčiny vzniku a proměn uměleckých směrů a objasní širší společenské a filozofické okolnosti vzniku uměleckých děl*
- *na konkrétních příkladech vizuálně obrazných vyjádření objasní, zda a jak se umělecké vyjadřovací prostředky výtvarného umění od konce 19. století do současnosti promítají do aktuální obrazové komunikace*
- *samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění*

Zprostředkování vizuální kultury a samotného umění studentům probíhá za pomoci kulturní politiky, školního vzdělávání, edukační snahy muzeí a galerií, ale i prezentování umění mimo tyto zavedené instituce. Dnes také ve virtuálním či veřejném prostoru. Bohatá „galerie pod širým nebem“ nám dává bezprostřední možnost vzdělávat se a obohacovat náš kulturní život.

1.3 Identita člověka ve veřejném prostoru

Identita člověka vychází z pevně daných askriptivních složek, jako je např. genderová identita ve smyslu pohlaví, jméno, věk, rasa apod., nebo i z volitelných prvků, např. náboženská a politická příslušnost, vybraná práce/kariéra, zvolený partner, preferovaný soubor kulturních hodnot, tedy kulturní identity. Známe dvě základní dělení identity člověka (Patočka, Heřmanová, 2008):

Individuální identita bývá obecně definovaná jako: „...přirozená potřeba někam patřit, zařadit se, vymezit se oproti jiným jedincům, definovat svoji jedinečnost a v neposlední řadě ji i obhájit“ (Patočka, Heřmanová, 2008, s. 122).

Skupinová identita se ve většině případů projevuje jako vědomé začlenění do dané skupiny. Zároveň vyplývá z „...vnitřního ztotožnění se s určitou sociální skupinou, sdružením nebo i politickou stranou, popřípadě i s velkými sociálními skupinami typu národa či institucemi typu stát“ (Patočka, Heřmanová, 2008, s. 122).

Specifickým případem identity individuální a skupinové je tzv. lokální a regionální identita, která je všeobecně vnímána jako určitý pocitový vztah jednotlivce nebo skupiny k přírodnímu, sociálnímu a politickému prostoru, který jim náleží či je jimi pouze obýván. Takový druh identity lze přesněji definovat jako: „vnitřní pocit příslušnosti k určitému územnímu společenství lidí i k území samotnému“ (Patočka, Heřmanová, 2008, s. 122).

1.3.1 Profil středoškolského studenta

Tato diplomová práce se zabývá veřejným prostorem jako inspiračním zdrojem ve výtvarném umění. Protože svoji pedagogickou specializaci mám zaměřenou na střední školy, považuji za důležité zmínit, jakým vývojovým obdobím studenti procházejí, a to z pohledu vývojové psychologie. Studenti jsou ve věku zhruba od 15 do 20 let a z pohledu vývojové psychologie se jedná o období adolescence.

Období adolescence je druhou fází období dospívání a trvá přibližně od 15 do 20 let. Typická se jeví flexibilita a schopnost používat nové způsoby řešení, charakteristické uvažování nad problémy a preference logického řešení. Adolescent upřednostňuje jednoznačná, zásadní a rychlá řešení, která vedou k jistotě. Mnohoznačnost nebo omezená platnost nějakého závěru jej znehodnocuje. V tomto věku mohou při řešení problémů hrát velkou roli samozřejmě i emoce (Vágnerová, 2000).

„Vlastní intelektuální kompetence jsou na počátku adolescence potvrzeny přijetím do nějaké školské instituce, která reprezentuje i budoucí profesní roli, resp. její sociální status. Na konci adolescence lze prokázat své schopnosti absolvováním této školy. Úspěšnost v roli studenta nebo učně má jiný význam, než měla pro žáka základní školy“ (Vágnerová, 2000, s. 260).

Není potřeba nijak zvlášť upozorňovat na fakt, že toto přechodné období přípravy na dospělost je u každého jedince individuální a také se u každého jinak projevuje.

Vývoj identity adolescenta

V tomto období pokračuje proces osamostatňování a završuje se rozvoj identity. Dospívající jedinec považuje za důležité sebepoznávání, chce znát odpovědi na své otázky typu kam patří, kam směřuje a obecně hledá smysl života.

Klíčovou roli zde hraje pohlaví jedince. „*Dívky dozrávají rychleji biologicky i psychicky, a proto se dříve mění jejich základní zaměření. Například potřeba citového vztahu je uspokojována partnerských vztahem. Na konci adolescence se však už leckdy objevuje i potřeba citové vazby a péče o závislou bytost, tj. touha po dítěti*“ (Vágnerová, 2000, s. 264). Oproti tomu pánské pohlaví věnuje většinu pozornosti k hledání sebe sama a svých možností. „*Chlapci tohoto věku považují za nejvýznamnější svou individuální identitu danou kompetencemi, výkonem a dosaženou sociální pozicí, tj. v zásadě spíše soupeřením než kooperací, jak je tomu u dívek*“ (Vágnerová, 2000, s. 265). Za běžné vnímá střídání názorů, zájmů a vyhledávání nových zážitků. Mezi ale nejdůležitějšími úkoly adolescenta stále zůstává vytvoření vlastní identity. „*Mít identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života*“ (Říčan, 1990, s. 232).

James Marcia rozpracoval tuto myšlenku a věnoval se tomuto výzkumu. Na jeho základě vznikly čtyři stádia vývoje identity (Skorunková, 2013):

dosažená identita – tito lidé dosáhli identity díky prožití tzv. krize identity, kladení si otázek, vybrali si povolání, formulovali své názory a postoje,

přejatá identita – tito lidé přejali identitu spíše od autority (např. přijali náboženství své rodiny) a neprošli si vlastní krizí identity,

moratorium – tito lidé tento status zaujímají obvykle v průběhu krize identity, kdy aktivně hledají odpovědi na otázky, ale prozatím se jim nepodařilo dosáhnout identity,

difuze identity – tito lidé si mohli, ale nemuseli projít krizí identity. Společným rysem je však nestabilní sebepojetí, odpovídá pojmu „zmatení rolí“.

Pojmu „utváření identity“ se věnovalo několik vědeckých výzkumů a je známo větší množství různých teorií.

Socializace v adolescenci

Adolescenti navazují na pubescenty v úsilí o nezávislost na rodičích a dospělých. Touží po své cestě, mají své názory, kulturu a vlastní způsob života (Čáp, Mareš, 2001).

Adolescent je postupně stále více považován za dospělého. Současně se očekává, že zmíněný pohled zapůsobí na změně u jeho chování. Adolescenti zvažují a berou v úvahu všechny požadavky, normy, kterých se jim od dospělých dostává. Zaujímají k nim vlastní postoj. V tomto období se začínají měnit i sociální role v profesní oblasti. Mění se i sociální postavení adolescentů vůči dospělým, především vůči rodičům a učitelům (Vágnerová, 2000).

V období adolescence se rozvíjí i vrstevnické vztahy. Mladé lidi obecně těší, když s někým mají přátelský vztah, dokonce jej vyhledávají a považují za klíčový. Dochází mezi nimi ke konverzaci, přátelskému dialogu, důvěře a vzájemnému porozumění.

Vztahy mezi vrstevníky bývají doprovázeny také pocity nezačlenění: *„Ocítají se v jakémsi mezipásmu mezi dětmi a dospělými, nepatří ani do jedné skupiny, což je spojeno s prožíváním řady složitostí, frustrací, konfliktů, napětí ve vztazích s rodiči, učiteli, ostatními dospělými, kteří reprezentují určitou autoritu“* (Vališová a kol., 1999, s. 158).

Hlavním pojítkem studenta se školou je učitel. *„Student čeká na lidské jednání ze strany profesora a dovede je většinou ocenit. Žáci chtějí vedení, jen když cítí a vidí v profesorovi osobnost“* (Uher, 1939, s. 204).

V tomto období mohou mít na adolescenty velký vliv spolužáci, nebo dokonce celé skupiny. Hrozí negativní působení: *„Navíc adolescenti se nacházejí v pásmu zvýšeného ohrožení. Mezi 16. až 22. rokem věku vrcholí nebezpečí, že mladý člověk propadne závislosti na alkoholu, drogách, kouření apod. Bohužel se v posledních letech tato hranice posouvá do stále nižších věkových pásem“* (Vališová, 1999, s. 158). Stejně tak je známý vandalismus, který můžeme objevit ve veřejném prostoru formou graffiti, ničení kulturních památek a dědictví.

Na konci tohoto období většina adolescentů zažívá další důležitý sociální milník ve svém životě. *„Nástup do zaměstnání je jednou z variant institucionalizace dospělosti. Role zaměstnance může přinášet různé problémy, dané rozporem mezi skutečností a očekáváním“* (Vágnerová, 2000, s. 297).

Součástí této etapy je změna prostorového rámce života, vytváření nových vztahů a potřeb vzhledem ke svému okolnímu prostředí a také začlenění do sociálních vztahů a skupin v místě svého zaměstnání.

2 Didaktická část

Součástí didaktické části jsou přípravy do hodiny výtvarné výchovy, které se inspiřují tématem veřejného prostoru. Všechny didaktické přípravy jsou primárně určeny studentům pro střední školy, ale nevylučuje se, že by se nemohly využít i ve vyučovacích hodinách na 2. stupni základních škol. Při formulování příprav primárně vycházím z moderních a současných umělců různých národností. Záměrem je snaha představit studentům současné umění a samotné umělce, na které často ve školním procesu nezbývá dostatek času.

2.1 Didaktické zpracování obsahu: Reklama ve veřejném prostoru

Inspirace: Jiří Černický (Nikdo čitelný)

Jiří Černický, český vizuální umělec, se narodil v roce 1966 v Ústí nad Labem. V roce 1998 se stal laureátem prestižní Ceny Jindřicha Chalupeckého. **Nikdo čitelný** je projekt, na kterém Černický spolupracoval s Pavlem Mrkusem. Realizace projektu proběhla v Číně a v USA. Hlavní námětem performance se stává městská krajina prosycená reklamními nápisy, korporátními logy a obchodními značkami, které se agresivně vrývají do nitra člověka. Všudypřítomné globální značky se vsakují do jeho těla a mění jeho charakter. Jeho paměť se postupně zaplňuje daty, která jsou nahrávána. Z osobnosti člověka zcela mizí jeho individualita, stává se z něj digitální server (Koleček, ©2006–2018).

FORMULOVAT VÝTVARNÝ PROBLÉM: Reklama a její vliv na okolí/společnost. Je tu úcta k architektuře?

TÉMA HODINY: Funkce reklam

NÁMĚT: Zátěž reklamy

CÍL: výchovný – Studenti se zamyslí nad tzv. reklamním smogem, umístěním reklamních nápisů na architektonicky významných budovách a ve veřejném prostoru. Dále si uvědomí množství reklam kolem nás.

vzdělávací – Studenti si osvojí nové techniky a postupy při fyzické realizaci ve veřejném prostoru. Tvořivě pracují s novými vyjadřovacími prostředky a experimentují s dostupným materiálem.

VIZUÁLNÍ KULTURA: Představení Jiřího Černického a jeho performance (Nikdo čitelný), prezentovat ukázky reklamních nápisů ve městě (např. v Praze), dále představení video ukázek reklam na zdravotně škodlivé produkty pro člověka a jejich vliv na společnost.

Obrázek č. 10: Projekt – Nikdo čitelný

Obrázek č. 11: Reklamní smog v Praze

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Brainstorming na téma: Jaké znáte projevy vlivu reklam? Co Vám na reklamě vadí, co naopak nevadí? Jaká je ekologická zátěž reklamy? Jak vnímáte reklamu ve veřejném prostoru?

ÚVOD: Reklama – její cíl a funkce, dialog se studenty na otázky: Uvědomte si, kolik existuje reklam, které člověku nabízí špatné produkty (reklama na cigarety, alkohol, nezdravá jídla...) Popřemýšlejte o reklamě, která bude nabízet prospěšné a člověku neškodlivé produkty/věci.

PRŮBĚH REALIZACE:

Potřeba čtyřhodinové dotace výuky

1. Studenti si vytvoří vlastní reklamu, která nebude komerční, ale bude spjatá s ekologickou tematikou. Cílem je, aby se upozornilo na cokoli, co si člověk nemůže koupit, ale zároveň ho to obohatí, nebo mu to chybí (př. reklama na vodu ze studánky, upozornění/billboard s nápisem: „Nemanipulujte za jízdy s mobilním telefonem“, na bonbóny z domácího ovoce bez přidaného cukru, na označenou běžeckou dráhu kolem parku, balzám na rty z včelího vosku...).
2. Dále studenti popřemýšlí, jak reklamu budou prezentovat ve veřejném prostoru, aby neměla ekologický dopad na životní prostředí (př. napsána na zemi uhlím, přírodninami, zeleninou, včelím voskem, kameny, solí...).

3. V následujících vyučovacích hodinách studenti realizují své nápady ve veřejném prostoru na konkrétním místě. Realizace musí být výstižná, aby bylo jasné, jakou „věc“ student prezentuje (mohou použít slogan, krátký popis...).

HODNOCENÍ: Obhajoba své práce – obhajoba své reklamy s krátkým popisem svého reklamního výrobku. Diskuze, co považují za dobrý nápad pro reklamu.

POMŮCKY: uhly, přírodniny, ovoce/zelenina, sůl, vosk, lepidlo a další

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: kompetence k řešení problémů, kompetence občanské, kompetence komunikativní (Hausenblas, Slejšková, 2008)

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA A JEJICH PŘÍNOS: „*Mediální výchova – rozvíjet kritický odstup od podnětů přicházejících z mediálních produktů (tedy rozvíjet schopnost přijímat a zpracovávat mediální produkty s vědomím toho, jak jsou konstruovány a s jakým komunikačním záměrem jsou nabízeny na trhu*“ (Balada, 2007, s. 79). **Enviromentální výchova – uvědomovat si specifické postavení člověka v přírodním systému a jeho odpovědnost za další vývoj na planetě, vnímat místo, ve kterém žije, a změny, které v něm probíhají, a cítit zodpovědnost za jeho další vývoj, a to nejen z hlediska životního prostředí**“ (Balada, 2007, s. 76).

2.2 Didaktické zpracování obsahu: Street art

Inspirace: Timo (výtvarník)

Timo je pseudonym brněnského street-artisty. Vystudoval Fakultu výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně. Do povědomí veřejnosti se zapsal sociálně kritickými streetartovými akcemi. Na veřejná místa píše krátké básničky nebo slogany, někdy také ve svých dílech upravuje loga firem, např. logo obchodního řetězce Albert pozměnil na ukazatel na vídeňskou galerii Albertina, logo Home Creditu namaloval v brněnském podchodu s pozměněným sloganem „Home Less, s námi na to máte“, logo Policie na Poezie. V pražském karlínském podchodu napsal „Neboj“ vyzývá obyvatele města k častějšímu využívání této trasy. Podepsal se pod mnoho dalších realizací či projektů. Od ledna do února 2014 se v brněnské galerii OFF Format konala Timova výstava nazvaná Indoor adventure. Na podzim 2017 měl výstavu surrealistických snových děl v pražské galerii Pro arte nazvanou „Napiš“. Na přelomu let 2017

a 2018 vyřezal sedm reliéfů sov na stromech v židenickém Parku Bohumila Hrabala, jednalo se o zakázku městské části. Textualitou a břítkou poetikou má Timo podle kurátorů pražské výstavy blízko například k britskému Banksymu (ČTK, 2017).

FORMULOVAT VÝTVARNÝ PROBLÉM: Street art a graffiti ve výtvarné výchově

TÉMA HODINY: Umění ulice

NÁMĚT: Okolí školy

CÍL: výchovný – Hlavním cílem vyučovací hodiny je rozvinout zájem studentů o veřejný prostor a místo, ve kterém žijí nebo ve kterém se často pohybují (okolí školy), a přiblížit jim jejich kvality či vést je k poznávání okolního prostředí.

vzdělávací – Studenti jsou schopni na základě pozorování zanalyzovat reklamní plochy v blízkosti školy a kriticky uvažují nad umístěním reklamních ploch, nápisů, log, billboardů atd.

VIZUÁLNÍ KULTURA: Představení umělce „Tima“ a jeho tvorby, prezentace o veřejném prostoru a street art umění

Obrázek č. 12: TIMO, Albertina, 2012

Obrázek č. 13: TIMO, Home less, 2013

ÚVOD: Vyučovací hodina je zaměřena na veřejný prostor, jeho vnímání, užívání a respektování potřeb všech jeho uživatelů. První část je zaměřena na zjištění povědomí účastníků o tématu a probíhá u předem vybrané reklamní plochy/tabule, která je umístěna v okolí školy. Druhá část vede k zamyšlení se nad sdělením vybraných reklam.

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Brainstorming: Co je vlastně veřejný prostor? Každý z nás je uživatelem veřejného prostoru, každý z nás si jednou bude vybírat, kde bude žít. Jsou pro tato rozhodnutí důležité jen byty či domy, nebo i prostor mezi nimi? Jak se vám líbí okolí vašeho místa bydliště? Chtěli byste na něm něco změnit?

PRŮBĚH REALIZACE:

Potřeba čtyřhodinové dotace výuky

1. Ve vyučovací hodině popřemýšlíme a vytipujeme si v blízkosti školy reklamní plochy a místo navštívíme – diskutujeme o tom (např.: Kolik z dostupných reklam má politickou funkci sdělení, které informují o kulturních/sportovních akcích atd.? Jaké reklamě se má smysl věnovat (takové, které nepoškozují společnost – triky na seniory, děti, „výhodné“ půjčky, teleshopping...)? Jak moc se zde pohybují lidé – smysl umístění reklamní plochy?)
2. Během diskuze naleznete místa, která byste chtěli pozměnit, navrhnout jim jiný „účel“ a dát jim jiný „smysl“ i za cenu zesměšnění, parodování nebo celkového vyznění. Možná také narazíte na řadu problémů. Každý student si vybranou reklamu vyfotí.
3. Úkolem bude zamyšlení se nad smyslem sdělení a reagování na ni vhodným způsobem (pozměnit slovosled ve sloganu, doplnit reklamu o vtipný obrázek...). Zadáním je tedy změna oficiální podoby reklamy, kterou jsme objevili ve veřejném prostoru. Studenti se mimo jiné inspirují i uměleckými projekty „Tima“.
4. Výsledkem bude fotodokumentace originální reklamy a v těsné blízkosti zdokumentovaný studentův změněný návrh.

HODNOCENÍ: obhajoba své práce – návrh, realizace, provedení

POMŮCKY: fotoaparát, libovolný materiál

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální (Hausenblas, Slejšková, 2008).

2.3 Didaktické zpracování obsahu: Piktogram

Inspirace: Maya Barkai (Walking Men Worldwide), Roman Týc (Semaforey)

Maya Barkai je izraelská umělkyně žijící v New Yorku. Tento projekt Walking Man Worldwide realizovala po různých místech ve světě, například v New Yorku, Rusku, Argentíně, Sydney a na Taiwanu. Jedná se o site-specific sérii instalací ve veřejném prostoru v podobě visících látkových bannerů nebo pásu obepínajícího celé městské bloky složených z ikon z přechodů pro chodce z celého světa. Ikony ze semaforů jsou ale v životní velikosti (Walking Men Worldwide, 2004–2018).

Roman Týc je známý především prostřednictvím akcí skupiny Ztohoven a je jedním ze zakládajících členů tohoto volného uskupení. Vlastní tvorbě se věnuje již od roku 1992 a pro jeho práci je typické napětí jako reakce na systém. Mimo to se potýká s problematikou legality a ilegality zásahů do veřejného prostoru. Rád pracuje s prvotní jednoduchou myšlenkou a také klade důraz na autenticitu. Má za sebou hru Cap Cop Cup (Seber policajtovi čepici, 2003), kdy v pražských ulicích za běhu nebo při jízdě na skútru kradl policistům z hlav čepice nebo plavbu po Vltavě na dřevě při povodních v roce 2002 (zpracováno ve videu Já řeka, 2002). V neposlední řadě se také zabývá otázkou veřejného prostoru. *„Od graffiti a tagů, kterým se náhodně věnoval v první polovině devadesátých let, došel k promyšlenějším formám street artu. Např. při projektu Semaforey (2007) nahradil v padesáti semaforech čočky se statickými panáčky za panáčky v akci – odpočívajícího, čůrajícího, sedícího, ukřižovaného apod. (za tento projekt získal ocenění na vídeňském festivalu sidewalk CINEMA 2007). O dva roky později provedl na Národní třídě zásah do pomníku 17. listopadu 1989. Plastiku se symbolem vítězného gesta, tzv. viktorky, rozšířil na levou stranu o datum 17. listopadu 1939 s hajlujícíma rukama a napravo o datum 17. listopadu 2009 s rukama se zdviženými prostředníčky“* (Bytelová, 2011).

FORMULOVAT VÝTVARNÝ PROBLÉM: Veřejný prostor ve výtvarném umění 21. století

TÉMA HODINY: Piktogram

NÁMĚT: Znak vyjadřující obsah

CÍL: výchovný – Studenti se zamyslí nad dnešním světem, který je obklopen značkami, symboly a piktogramy.

vzdělávací – Studenti jsou schopni rozpoznávat znaky a piktogramy ve veřejném prostoru a zvládnou vymyslet vlastní soubor piktogramů.

VIZUÁLNÍ KULTURA: Představení projektu Mayi Barkai a zmínka o Romanu Týcovi (člen skupiny Ztohoven), který také změnil podobu několika semaforů v Praze.

Obrázek č. 14: Maya Barkai, 2010-2015

Obrázek č. 15: Roman Týc, 2007

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Debata na téma veřejného prostoru, čím vším nás veřejný prostor obklopuje? Jaké znaky a piktogramy ve veřejném prostoru nalézáme? Kde všude se setkáváme se symboly, znaky, piktogramy? Uveďte příklady (na dveřích obchodů, semaforech, WC, na chodníku a další). Co například charakterizují/sdělují? Popřemýšlejte, co zatím není, ale mohlo by být také umístěno ve veřejném prostoru formou piktogramu?

ZADÁNÍ: Vytvořit piktogramy, které umístíme na dveře v budově školy (WC, kabinety).

Ukázka výtvarných prací studentů:

Obrázek č. 16–18: Práce studentů Gymnázia Boženy Němcové v Hradci Králové, 2018

PRŮBĚH REALIZACE:

1. Studenti vytvoří piktogram, který bude srozumitelný a čitelný (WC – pro sportovce/sportovkyně, hudebníky/hudebnice, intelektuály/intelektuálky... Kabinety – pro vědce, umělce, angličtináře...).
2. Studenti pracují s barevným papírem, který si dle potřeby rozstříhají a slepují.
3. V závěru výuky probíhá umístění piktogramů na určené dveře v budově školy.

HODNOCENÍ: obhajoba své práce – provedení, obhajoba, nápad, tvořivost

POMŮCKY: čtvrtky, barevné papíry, tužky, nůžky, lepidlo

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální (Hausenblas, Slejšková, 2008)

2.4 Didaktické zpracování obsahu: Mediální výchova

Inspirace: Skupina Ztohoven a jejich práce „Mediální realita“ z roku 2007.

Skupina Ztohoven upravila vysílání pořadu Panorama na České televizi (pořad ukazuje aktuální počasí a povětrnostní podmínky z horských středisek pomocí kamery, která je obvykle umístěná na budově, pomalu se otáčí a zaznamenává, jak to v reálném čase vypadá). Do něj přidali efekt atomového výbuchu – napadli kameru v Černém dole, přidali výbuch a takto upravené záběry pustili dále to živého vysílání. Tato akce měla sloužit jako ukázka síly médií, jejich zmanipulovatelnosti. „*Ač už to jsou politické zájmy, nebo zájmy trhu, firem nebo nadnárodních společností, skrytě manipulují, tlačí své produkty a ideje všemi možnými cestami do podvědomí občana. Skupina Ztohoven napadla mediální prostor, prostor televize. Narušila ho, zpochybnila jeho pravdivost, uvěřitelnost. Upozornila na možnou záměnu mediálního obrazu světa za svět jako takový, reálný*“ (Aktuálně, 2007).

Nebylo to poprvé, co Ztohoven upozorňuje na manipulování médií – v roce 2003 překryli 800 reklamních vitrín otazníky. Akci nazvali „Znásilněný podvědomí“. Na reklamách byl kromě otazníku i odkaz na webové stránky, kde se lidé dozvěděli o plánované vernisáži, taktéž v prostorách metra. Každý z umělců přetvořil jeden ze citylightů ve stanici v umělecké dílo, využívajíc více rozměrů, které vitrina nabízí – hlubší prostor a podsvětlení.

VÝTVARNÝ PROBLÉM: Reflexe reklamy

TÉMA: Studium reklamy

NÁMĚT: Spotřebitelská reflexe

CÍL: výchovný – Studenti uvažují nad mocí médií, vztahem mezi mediálními výrobky a odhalují marketingové strategie.

vzdělávací – Studenti dokáží přijímat a zpracovávat mediální podněty, které na ně ve veřejném prostředí působí.

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Společná analýza a interpretace reklam, které si učitel na vyučovací hodinu připraví. Diskuze nad každou reklamou: Jaká byla cílové skupina? Co bylo hlavní sdělení? Co je v reklamách běžné a normální? Zakoupili jste si někdy něco na základě reklamy? Fungovalo to tak, jak v reklamě slibují (100x větší řasy, odstranění škrábanců na autě, zhubnutí)? Jsou reklamy vždy pravdivé?

VIZUÁLNÍ KULTURA: Vybrané reklamy, projekty skupiny Ztohoven

Obrázek č. 19: Mediální realita, 2007

Obrázek č. 20: Znásilněný podvědomí, 2003

ZADÁNÍ A PRŮBĚH REALIZACE:

Domácí úkol před vyučovací hodinou: vybrat si jednu reklamu na něco, s čím má student osobní zkušenost

1. Rozdělte se do několika skupin (po 2-4 lidech). Poté si vyberte jednu z prezentovaných reklam, se kterou máte osobní zkušenost.
2. Sepište si, zda produkt má vlastnosti, o nichž se reklama zmiňuje, a na kolik procent dle vašich zkušeností funguje.
3. Poté tyto poznatky ve skupině zpracujte a vymyslete scénář vaší spotřebitelské reflexe, kterou natočíme na videokameru. Výsledkem práce bude video v délce max. do dvou minut. Každá skupina si zvolí styl, v jakém duchu reflexe bude prezentovaná (zesměšnění, vážným způsobem...).

HODNOCENÍ: kooperace ve skupině, kreativita a kvalita zpracování

POMŮCKY: videokamera, počítač.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: Kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence pracovní (Hausenblas, Slejšková, 2008)

PRŮŘEZOVÉ TÉMA: „*Mediální výchova – rozvíjet kritický odstup od podnětů přicházejících z mediálních produktů (tedy rozvíjet schopnost přijímat a zpracovávat mediální produkty s vědomím toho, jak jsou konstruovány a s jakým komunikačním záměrem jsou nabízeny na trhu“*, (...) získat představu o práci v týmu, o vztazích kooperace a nadřízenosti a podřízenosti při tvorbě společného díla, o vlastním tvůrčím potenciálu“ (Balada, 2007, s. 79).

2.5 Didaktické zpracování obsahu: Šedé chodníky.

Inspirace: Kateřina Šedá (UNES-CO)

Česká umělkyně Kateřina Šedá se především zaměřuje ve své práci na sociálně mířené akce, v nichž zaměstnává určitý počet osob, které však často nemají s uměním nic společného. Experimenty s lidmi mají za cíl vyvést účastníky z jejich komfortní zóny nebo sociální izolace. Zúčastněné osoby vybírá Šedá zejména z řad svých blízkých či z rodiny anebo ze svého bydliště v Líšni. Přímo s rodinou umělkyně je spjat například projekt *Převaděč*, který byl její

diplomovou prací. Z rodinných příslušníků Kateřina Šedá vytvořila komisi na AVU. Jejím úkolem bylo posoudit některé z prací studentů a tímto gestem konfrontovala názory lidí, kteří se uměním nezabývají, a světem umění, který je často bez jakéhokoliv vysvětlení autorů nepochopitelný. Jiný projekt s názvem *Je to jedno* je svázán s osobou autorčiny babičky a zároveň tímto projektem Šedá vyhrála prestižní cenu Jindřicha Chalupického. Šedá se pokusila vyprovokovat svou babičku, která pracovala po léta v Domácích potřebách a nyní začala ztrácet chuť do života. Šedé se podařilo přimět babičku k tomu, aby všechno nářadí začala kreslit. Výsledkem byl vzniklý „katalog“ s 650 kreslenými položkami i s cenami (Raimanová, 2009).

UNES-CO (Mezinárodní organizace pro normální život), 2018

Výtvarnice Kateřina Šedá založila fiktivní firmu UNES-CO pro 16. bienále architektury 2018. Název organizace v češtině vznikl z přesmyčky „CO město UNESE“. Hlavním úkolem organizace je usilovat o udržení normálního života místních obyvatel v centrech takto postižených měst. Na tomto seznamu se nacházejí aktivity spojené se životem v centru města, které se však postupně vytrácejí. Jedná se o činnosti spojené s rodinným životem, péčí o děti, zaměstnáním, úklidem, odpočinkem, hrou a jinými aktivitami provozovanými obyvateli v soukromém i veřejném prostoru. Organizace UNES-CO intenzivně pracuje na zachování činností evidovaných na seznamu jako ohrožené, pro tento účel také vytvořila nová pracovní místa. *„Prvním městem, kde byly zřízeny tyto pracovní pozice, je Český Krumlov – turisticky oblíbené město první členské země UNES-CO České republiky. UNES-CO zde po dobu červen–srpen 2018 poskytuje svým zaměstnancům na plný či částečný úvazek mzdu a v některých případech i služební byt v centru města. Náplní jejich práce je viditelné provozování normálního života“* (United Nations Real Life Organization, 2018).

VÝTVARNÝ PROBLÉM: Město jako veřejné prostranství

TÉMA: Šedé místo ve městě

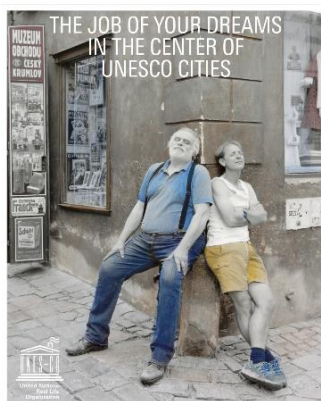
NÁMĚT: Hravé chodníky

CÍL: výchovný – Studenti uvažují nad pouličním uměním jako nad novým prostorem, který vytváří místo pro seznamování, zábavu, vyjádření své kreativity a inspiraci.

vzdělávací – Studenti dokáží efektivně využít logické myšlení, motoriku, fyzickou zdatnost a také sociální vazby při realizaci ožvládnutého veřejného prostoru.

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Co si myslíte o projektu Kateřiny Šedé? Také si myslíte, že se společnost mění a čím dál méně projevuje dříve běžné aktivity a činnosti? Jak se vám líbí veřejný prostor v okolí naší školy? Kdybyste měli možnost udělat všední místo nevšedním, jaký námět byste zvolili (venkovní hry, street art, informační nápisy, 3D kresby, učivo...)?

VIZUÁLNÍ KULTURA: Projekt Kateřiny Šedé (UNES-CO), street art, pouliční umění, hry nakreslené na ulici, vlastní názory prezentované na ulici (Sophia Sandberg) atd.

Obrázek č 21: UNES-CO, 2018

Obrázek č. 22: Nápisy. Sophia Sandberg

ZADÁNÍ A PRŮBĚH REALIZACE:

1. Rozdělte se do několika skupin (po 2–4 lidech). Realizace proběhne venku, v blízkosti školy. Po ukázce vizuální kultury studenti dostanou možnost využít potenciálu chodníků různými způsoby.

2. Ve skupině se domluví, na čem budou pracovat a co bude jejich výsledkem práce. Můžou navrhnout změnu v okolí školy (cyklostezky ke škole, semafony/přechody – rozvíjet i občanskou angažovanost), zavzpomínat na dětství, kdy se na zem kreslili skákací panáči (popřípadě vymyslí a nakreslí jinou hru); napíší nějaké výroky, oblíbené citáty; představí si, že kdyby oni sami v roli chodce něco takového na chodníku spatřili, co by je potěšilo/inspirovalo/motivovalo.

3. Tvoření je svobodné, ale je potřeba udržovat určitou dávku tolerance a slušnosti při vyjadřování své tvorby. Nesmí se používat vulgarismy a jiné zesměšňující výrazy.

HODNOCENÍ: Míra spolupráce ve skupině. Realizace a závěrečné shrnutí své činnosti. V rámci hodnocení bude komentář všech studentů, jak na ně dílo ve veřejném prostoru působí.

POMŮCKY: křídly

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: Kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence pracovní (Hausenblas, Slejšková, 2008)

2.6 Didaktické zpracování obsahu: Kýč

Inspirace: Kýč ve výtvarném umění (Kniha: Umění a kýč, autor: Tomáš Kulka, rok 2000)

FORMULOVAT VÝTVARNÝ PROBLÉM: Kdy se bavíme o umění?

TÉMA HODINY: Hranice mezi uměním a kýčem

NÁMĚT: Výtvarný „pel mel“

CÍL: výchovný – Studenti se seznamují s pojmy umění a kýč. Jsou schopni formulovat svoji definici kýče a umění, vymyslet jejich hlavní přínos a hodnoty.

vzdělávací – Studenti v souvislosti s debatou, kde je hranice mezi vysokým uměním a kýčem, se učí kriticky myslet a nepřijímat vše, co na ně působí z vnějšího prostředí a veřejného prostoru.

ÚVOD: Diskuze nad tématem kýče a umění, názory studentů a ukázka jejich konkrétních příkladů (umění x kýč), brainstorming

VIZUÁLNÍ KULTURA: Jeff Koons, architektura, sochařství (projekt Vetřelci a volavky)

Obrázek č. 23: Ballerinas, Jeff Koons

Obrázek č. 24: Matka, Jaroslav Vacek, 1971

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Brainstorming na téma: V našem okolí soukromém i veřejném máme možnost slyšet debaty o kýči (v masmédiích, v literatuře, v umění, v hudbě). Samotné

definování kýče je těžko uchopitelné. Právě tady se nabízí prostor pro veřejnou debatu týkající se pojmu kýče. Jak by podle vás zněla definice kýče a definice umění? Je mezi nimi tenká nebo tlustá hranice?

ÚVOD: Studenti dostali domácí úkol, aby ve svém okolí pozorovali konkrétní předměty/objekty viditelné ve veřejném prostoru, o kterých se domnívají, že jsou kýčem. (Pokud je to možné přinesou vytištěnou fotografii předmětu/objektu nebo fotografii pošlou elektronicky na mail). Mezi vybranými předměty/objekty očekávám: různé keramické sošky (zahradní trpaslíky apod.), fotografie budov a soch, které ve svém prostředí působí nevhodně až kýčovitě.

PRŮBĚH REALIZACE:

1. V úvodu vyučovací hodiny se připravíme na společnou procházku po okolí školy. Cílem bude všimnout si objektů ve veřejném prostoru a mapovat předměty, které se nám líbí/nelíbí.
2. Po návratu proběhne reflexe na téma umění a kýč ve veřejném prostoru.
3. Studenti si dopředu přichystali předmět nebo mají fotografii objektu, který považují za kýč. Předmět přinesou na hodinu výtvarné výchovy.
4. Třídu uspořádáme do kruhu (uprostřed bude stůl s přinesenými předměty). Následuje brainstorming.
5. Každý ze studentů obdrží lepicí papír, na který po úvodním brainstormingu napíše svoji definici kýče.
6. Následuje prezentace přinesených materiálů. Každý student představí svůj předmět (kde se předmět běžně nachází – na zahradě, ve vitríně, na stole...). Upřesní, proč se domnívá, že je to kýč, a jaká je jeho definice. Svůj papírek s definicí přilepí ke svému předmětu. Vyučující si přichystá ukázkou vizuální kultury, která se věnuje obecně umění a kýči.
7. Po prezentaci všech studentů proběhne následující aktivita: každý má možnost, aby podle vizuální hodnoty svůj papír s definicí přiřadil k předmětu, který ze všech vystavených na lavici považuje za největší kýč.
8. Následuje závěrečné komentování výsledků z poslední aktivity. Podle největšího počtu označení studenti navrhnou, jak by předmět mohl vypadat, aby nepůsobil kýčovitě – vymyslí prostředí, ve kterém bude zasazen.

HODNOCENÍ: Kontrola přípravy do hodiny – domácí úkol přinést předmět (fotografii), který označují za kýč, aktivita při diskuzích, návrhy nového zpracování

POMŮCKY: předměty, lepicí papír, propiska, čtvrtka, tužka

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: kompetence sociální a personální, kompetence k učení, kompetence komunikativní (Hausenblas, Slejšková, 2008)

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: „*Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – spolupracovat aktivně a efektivně s jinými lidmi, vcítit se při poznávání a posuzování jejich názorů do situace a prostředí, ze kterého vycházejí jejich přístupy; vytvořit si na základě osvojených informací vlastní názor, umět ho vyjádřit a obhajovat ho argumentací v diskusích o politických, ekonomických a sociálních problémech v kontextu s evropskými a globálními vývojovými tendencemi*“ (Balada, 2007, s. 71).

2.7 Didaktické zpracování obsahu: Moje město

Inspirace: Kniha – O městech a lidech, autor: Michaela Hečková, rok 2016

VÝTVARNÝ PROBLÉM: Veřejný prostor v hodině výtvarné výchovy

TÉMA HODINY: Moje město

NÁMĚT: Okolí, ve kterém žiji

CÍL: výchovný – Hlavním cílem programu je rozvinout zájem studentů o prostředí, ve kterém žijí, přiblížit jim jeho kvality.

vzdělávací – Studenti jsou schopni kritického myšlení v rámci veřejného prostoru a uvědomují si jeho rozmanitost.

ÚVOD: Vyučovací hodina je zaměřena na veřejný prostor, jeho vnímání, užívání a respektování potřeb všech jeho uživatel. První část je zaměřena na zjištění povědomí účastníků o tématu.

VIZUÁLNÍ KULTURA: Projekty a realizace ve veřejném prostoru – inspirované knihou: O městech a lidech

*Obrázek č. 25: Petra Hudcová, realizace v rámci festivalu intervencí ve veřejném prostoru
Kukačka v Ostravě*

MOTIVAČNÍ OTÁZKY: Brainstorming: Co je vlastně veřejný prostor? Každý z nás je uživatelem veřejného prostoru, každý z nás si jednou bude vybírat, kde bude žít. Jsou pro tato rozhodnutí důležité jen byty či domy, nebo i prostor mezi nimi? Jak se vám líbí okolí vašeho místa bydliště?

ZADÁNÍ A PRŮBĚH REALIZACE:

1. Ved'te se studenty debatu o městě, ve kterém se nachází škola, zda naleznete místa, která by chtěli změnit? Popřípadě jim předložte návrh, aby místům dali jiný „smysl“ a „účel“. Možná také narazíte na řadu problémů nebo přijdete na něco, co jim ve vašem městě chybí.

2. Po debatě nechte studentům prostor, aby své myšlenky převedly na papír. Je nutná zpětná vazba a komentář nad výslednou prací (možnost doplnění komentáře na samotný výkres).

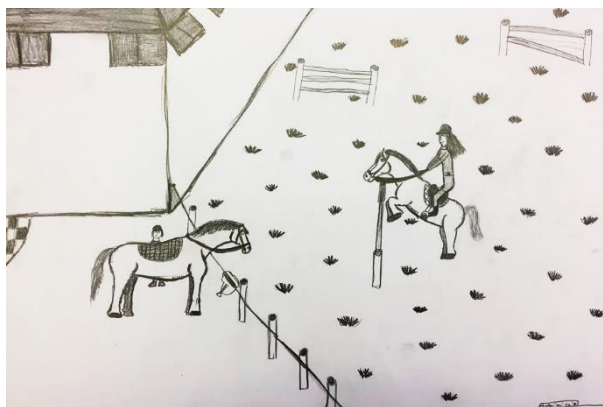
HODNOCENÍ: obhajoba své práce – návrh, realizace, provedení

POMŮCKY: A4/A3 papír, vodovky, anilinové barvy, štětce, kelímky

KLÍČOVÉ KOMPETENCE: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální (Hausenblas, Slejšková, 2008)

OVĚŘENÍ V PRAXI: Příprava byla vyzkoušena v rámci souvislé praxe na Základní škole Litovel, Jungmannova 655 ve třídách 8.A, 8.B, 9.A a 9.B, pod vedením paní učitelky Mgr. Svatavy Remsové.

Níže ukázka vybraných výkresů:

Obrázek č. 26: Jízdárna

Obrázek č. 27: Letní kino

Žákyně napsala k projektu Jízdárna (Obrázek č.) navrhovaném ve městě Litovel: „Hrozně mi tu chybí jízdárna. Má to dvě větší louky, jednu větší jízdárnu, jednu menší jízdárnu, jednu malou louku, velkou stáj a menší boxy. Je to na konci Litovle u lesa. Je tam 30 ustájených koní.“

Další povedený návrh letního kina v obci Červenka žákyně popsala následovně: „V areálu Olše by byla velká betonová plocha, na kterou by se každý pátek promítal film. V Moravských Budějovicích takové kino bylo a moc mi chybí. Samozřejmě by tam nechyběl popcorn.“

Obrázek č. 28: Cukrárna s lemury

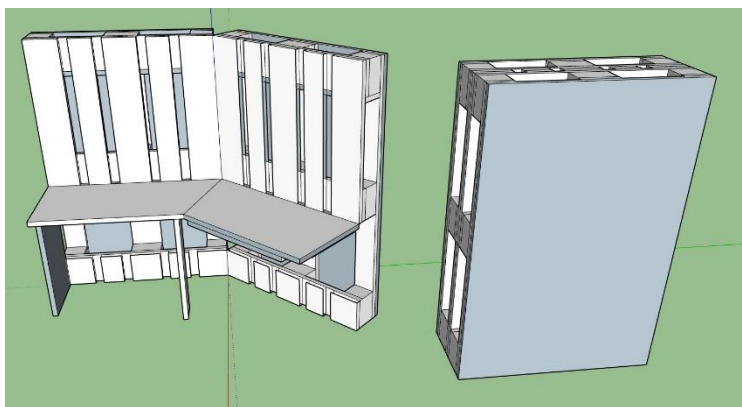
Obrázek č. 29: Cesta do budoucnosti

3 Realizace ve veřejném prostoru

Multifunkční paletová variace

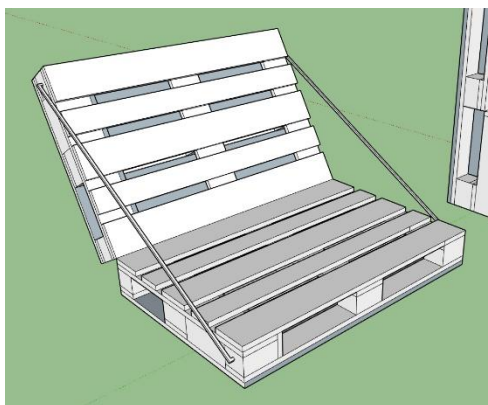
Prvotní záměr vytvořit objekt do veřejného prostoru, který by byl ekologický, nezatěžoval výrazně životní prostředí, ale zároveň by měl sloužit více účelům, jsem po mnoha náčrtcích rozšířila na objekty dva. Před realizací jsem zpracovala nákres v programu Google SketchUp, abych získala přesný vzhled objektů. Výhodou nákresu v programu jsou i získané rozměry, které usnadnily práci při zrealizování projektu. Za hlavní materiál pro výrobu objektů jsem zvolila čtyři palety, které jsou v současnosti fenoménem a jsou hojně využívány, díky tomu, že nezatěžují životní prostředí. Palety jsou upraveny do takové podoby, aby splňovaly zamýšlený záměr.

Oba dřevěné objekty jsou v jistých variacích velmi podobné, mají jednu funkci shodnou. Jsou-li palety zavřené a položené na zemi, mají podobu stolu. Poté je potřeba rozlišit objekt – *lavička* a objekt – *křeslo*. *Lavička* je doplněna o sedací část, která je z dřevotřísky. Po otevření a vyjmutí sedací části, lavice působí stabilně a nehrozí převrácení. Objekt je doplněn o uzavíratelné/jistící háčky, které podpoří bezpečné použití lavičky. Pro usnadnění manipulace s objektem jsou na spodní částí přišroubována kolečka, aby byl objekt lehce mobilní.

Obrázek č. 30: Lavička/stůl

Druhý objekt – *křeslo* v uzavřené podobě slouží, jak bylo výše zmíněno, jako stůl. Pokud palety rozložíme, dostáváme křeslo, které dáme do stabilní polohy za pomoci dřevotřískové desky. Objekt je také doplněn, pro snadnější manipulaci, o kolečka.

Obrázek č. 31: Křeslo/stůl

Inspirací mi byla osobní zkušenost, že v parcích (ve městě Olomouc a okolí) se sice pořádá (převážně v letním období) spousta veřejných akcí, kde lidé mohou pobýt a posedět na dostupných lavičkách či dekách, ale zcela chybí jakéhokoliv odkládacího prostoru (na osobní věci, nápoje, jídlo a tak podobně). Při listování knihy Chrise van Uffelena s názvem *Pallets 3.0. Remodeled, Reused, Recycled* mě napadla konkrétní podoba, kterou jsem ve finále zhmotnila a v konečném důsledku vytvořila objektům přidanou hodnotu, která je také v daném prostoru plně využitelná.

Vizualizace paletových variací v grafickém softwaru Google SketchUp ulehčila realizaci, při které nedošlo k žádným neočekávaným komplikacím a objekty tak mohly vzniknout a být odzkoušeny ve veřejném prostoru – městském parku.

1. *Obrázek č. 32, 33:* Objekt – lavička, funkce: stůl, lavička

2. *Obrázek č. 34, 35: Objekt – křeslo, funkce: stůl, křeslo*

Obrázek č. 36–38: Fotodokumentace z veřejného parku v Litovli

Závěr

Cílem diplomové práce bylo analyzování veřejného prostoru jako zdroje inspirací ve výtvarném umění. Široce pojatý veřejný prostor jsem představila v teoretické části z obecného hlediska, dále z několika pohledů a následně jej propojila s teorií, která s ním souvisí. Dle mého názoru má tento klíčový pojem další potenciál, jak ho podrobněji zkoumat i z konkrétnějšího úhlu pohledu. Veřejný prostor plně splňuje mj. sociokulturní funkci a dokáže zaujmout svým bohatým přesahem do mnoha odvětví každého jedince. K takové kultivaci napomáhá právě i výtvarná výchova a výchova k umění.

Didaktická část prezentuje přípravy do vyučovacích hodin výtvarné výchovy, aplikovatelné na středních školách. Všechna didaktická zpracování obsahu kladou důraz na studentovo osvojení různorodých vyjadřovacích prostředků. Výtvarným problémem je z pravidla motiv čerpající z veřejného prostoru, který probouzí studentům hlubší zájem.

Realizace ve veřejném prostoru splnila moje očekávání. Nejdříve pro mě bylo těžké přijít na správný objekt k realizaci, protože škála možných objektů byla rozsáhlá. Zacílila jsem proto svou pozornost na konkrétní místo, které mi bylo inspirací k provedení multifunkčních paletových variací. Objekty (lavice, křeslo) jsou plně mobilní a využitelné na různých veřejných prostranstvích.

Přínos diplomové práce spatřuji v právě zeširoka pojatém tématu, neboť mě přivedl k mnoha zajímavým podnětům a nové vizuální kultuře, která mě inspiruje k dalšímu zkoumání veřejného prostoru (možnost následné produkce paletových křesel/laviček, nové způsoby ožívání veřejného prostoru v místě mého bydliště...) aplikovatelného v mé budoucí pedagogické profesi.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-x.

GEHL, Jan. *Život mezi budovami: užívání veřejných prostranství*. Boskovice: Albert, 2000. ISBN 80-85834-79-0.

HAJDUŠKOVÁ, Lucie, PŘIKRYLOVÁ, Katarína, ed. *Vizuální gramotnost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-487-7.

HAUSENBLAS, Ondřej, SLEJŠKOVÁ, Lucie, ed. *Klíčové kompetence na gymnáziu*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, c2008. ISBN 978-80-87000-20-5.

HEČKOVÁ, Michaela. *O městech a lidech*. Ústí nad Orlicí: Piána na ulici, 2016. ISBN 978-80-270-1016-5.

HUMHAL, Pavel. *Osobní a veřejné*. Praha: Tranzit, 2008. Navigace. ISBN isbn978-80-87259-00-9.

JENIŠTA, Jan, Václav DVOŘÁK a Martina MERTOVIČOVÁ. *Bilance: umění ve veřejném prostoru Olomouce v letech 1945-1989*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2016. ISBN 978-80-87895-80-1.

KITZBERGEROVÁ, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. 91 s. ISBN 978-80-7290-667-3

KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015. ISBN 978-80-88033-00-4.

MALINA, Ondřej. *Pojem „veřejný prostor“ v ČR*. Brno. 2014. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra sociologie.

PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-347-8.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-078-0.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-253-9.

SRPOVÁ, Hana. *Knížka o reklamě*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-533-1.

STURKEN, Marita a Lisa CARTWRIGHT. *Studia vizuální kultury*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-556-1.

ŠUPŠÁKOVÁ, Božena. *Vizuální gramotnost*. Brno: Tribun EU, 2015. ISBN 978-80-263-0934-5.

TICHÁ, Jana, ed. *Architektura v informačním věku: texty o moderní a současné architektuře II*. Praha: Zlatý řez, 2006. ISBN 80-902810-8-7.

UHER, Jan. *Středoškolský student a jeho svět*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1939. Knihovna středoškolských otázek.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-857-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VESELÝ, Dalibor. *Architektura ve věku rozdělené reprezentace: problém tvořivosti ve stínu produkce*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1647-8.

VYSEKALOVÁ, Jitka a Jiří MIKEŠ. *Reklama: jak dělat reklamu*. Praha: Grada, c2003. Poradce pro praxi. ISBN 80-247-0557-5.

Veřejný prostor, veřejná prostranství: sborník z konference AUÚP. Znojmo 21.-22.11.2013. Brno: Ústav územního rozvoje, 2013. ISBN 978-80-87318-27-0.

Zelená architektura.cz: architektura, krajina, udržitelný rozvoj, inspirace přírodou = Green architecture.cz: architecture, landscape, sustainability, nature as inspiration. V Praze: Galerie Jaroslava Frágnera, 2008. ISBN 978-80-254-3160-3.

Internetové zdroje

AKTUÁLNĚ. *Prohlášení umělecké skupiny Ztohoven*. Zprávy [online]. 2007. [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/prohlaseni-umelecke-skupiny-ztohoven/r~i:article:449766/>.

BYTELOVÁ, Denisa, 2011. *Roman Týc*. ARTLIST [online]. Praha, ©2006–2018 [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/roman-tyc-2680/>.

CZUMALO, Vladimír. *O veřejném prostoru*. Centrum pro současné umění Praha [online]. 1997. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://cca.fcca.cz/fileadmin/user_upload/CENTRUM/Archiv_projektu/Vyrocní_vystavy/1997/Umelecke_dilo_ve_verejnem_prostoru/O_verejnem_prostoru.pdf.

ČTK. *Galerie Pro arte vystavuje snové malby výtvarníka Tima. Totožnost neodhalil, street artu se nevzdává*. iHNed.cz [online]. 2017 [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/c1-65887830-timo-pro-arte-galerie-vystava-praha-street-art-noc-malba-krajina>.

DOLANOVÁ, Lenka, 2013. *Magdalena Jetelová*. ARTLIST [online]. Praha, ©2006–2018 [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/magdalena-jetelova-1240/>.

FEKETE, František, 2017. *Tomáš Moravec*. ARTLIST [online]. Praha, ©2006–2018 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/tomas-moravec-108656/>.

KALINOVSKÁ, Milena, 2017. *Magdalena Jetelová: Dotek doby*. Ngprague.cz [online]. Praha, [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.ngprague.cz/exposition-detail/magdalena-jetelova-dotek-doby/>

KOLEČEK, Michael. Jiří Černický. ARTLIST [online]. Praha, ©2006–2018 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jiri-cernicky-435/>.

MATĚJŮ, Martin. K pojetí „veřejného“ a „veřejnosti“. Centrum pro současné umění Praha [online]. 1997. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://cca.fcca.cz/fileadmin/user_upload/CENTRUM/Archiv_projektu/Vyrocní_vystavy/1997/Umelecke_dilo_ve_verejnem_prostoru/K_pojeti_verejneho_a_verejnosti.pdf

RAIMANOVÁ, Ivona, 2009. *Kateřina Šedá*. ARTLIST [online]. Praha, ©2006–2018 [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/katerina-seda-2651/>.

SRP, Karel. *It is not funny, not funny. Není to k smíchu, k smíchu*. Centrum pro současné umění Praha [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: http://kristofkintera.com/texts/it-is-not-funny_karel-srp_cz.pdf.

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy [online]. Praha: IPR Praha. [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <http://manual.iprpraha.cz/cs/manual-tvorby-verejnych-prostranstvi-manual>

Kvalitní veřejné prostory: Metodika tvorby a obnovy veřejných prostranství [online]. Brno: © Nadace Partnerství, 2011 [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <http://urbanspace.rec.org/uploads/wp5-outputs-map/pp3-methodology-on-quantity-public-spaces-brno-czr.pdf>

Pojem mimeza. ABZ slovník cizích slov [online]. ©2005-2019 [cit. 2019-01-30]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/mimeza-mimesis>

Walking Men Worldwide. In: *Walking men worldwide: Public art installations by Maya Barkai* [online]. United States: 2004–2018 [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: <http://walking-men.com/>.

Walter, Siebel, Jan Wehrheim. 2006 „Security and the Urban Public Sphere.“ [online]. German Policy Studies 3 (1): 19–46. [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <http://epa-journal.eu/download/2.-security-and-the-urban-public-sphere.pdf>.

United Nations Real Life Organization, 2018. UNES-CO [online]. [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <http://www.unes-co.cz/cs/>.

Obrazové zdroje:

Obrázek č. 1: Osvěžovna a sauna NUUK. *Stavbaweb.cz* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: https://www.stavbaweb.cz/35/architectobjectfile/03/89/86/Sauna%20a%20osvezovna%20NUUK_foto_Dita%20Havrankova-_.png.

Obrázek č. 2: Výstava za okny. *Artlist.cz* [online]. ©2006–2018 [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/dila/vystava-za-okny-5387/>.

Obrázek č. 3: Středisko ekologické výchovy. *Ekopobyt.cz* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <http://www.ekopobyt.cz/clanek/37-Slunakov-Horka-nad-Moravou/stredisko.htm>.

Obrázek č. 4,5: Herní krajina Pecka. *Pec-ka.cz* [online]. [cit. 2019-04-25]. Oba dostupné z: <http://www.pec-ka.cz/>.

Obrázek č. 6: Zátíší, Henri-Horace Roland de la Porte. *Nortonsion.com* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://www.nortonsimon.org/art/detail/M.1968.48.P/>.

Obrázek č. 7: Zátíší s draly, Marion Peck. *Marionpeck.com* [online]. [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <http://www.marionpeck.com/paintings/2003-2005/index.html>.

Obrázek č. 8: Zrádnost obrazů (Toto není dýmka), René Magritte, 1928-1929. *Artlistr.com* [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <https://artlistr.com/rene-magritte-7-interesting-facts/the-treachery-of-images-this-is-not-a-pipe-1948-rene-magritte/>.

Obrázek č. 9: Trolejbus – New Orleans, Robert Frank, 1955. *Artbasel.com* [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: <https://www.artbasel.com/catalog/artwork/37778/Robert-Frank-Trolley-New-Orleans>

Obrázek č. 10: Projekt – Nikdo čitelný. *Cernicky.com* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <http://cernicky.com/cs/dementalita-2/nobody-readable/>

Obrázek č. 11: Reklamní smog v Praze. *Kdu-csl-praha-2.webnode.cz* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <https://kdu-csl-praha-2.webnode.cz/sledujeme-za-vas-/reklamni-objekty-v-pamatkove-zone-vinohrady/>.

Obrázek č. 12: TIMO, Albertina, 2012. *Artatlk.cz* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://artalk.cz/2013/04/02/in_profundum-o-street-artu-a-politickem-umeni/.

Obrázek č. 13: TIMO, Home less, 2013. *Artatlk.cz* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://artalk.cz/2013/04/02/in_profundum-o-street-artu-a-politickem-umeni/.

Obrázek č. 14: Maya Barkai, 2010-2015. *Walking-men.com* [online]. [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://walking-men.com/>.

Obrázek č. 15: Roman Týc, 2007. *Artlist* [online]. [cit. 2019-04-22]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/dila/semafory-6238/>.

Obrázek č. 16–18: Práce studentů Gymnázia Boženy Němcové v Hradci Králové, 2018. Archiv autora.

Obrázek č. 19: Mediální realita, 2007. *Ztohoven.com* [online]. [cit. 2019-05-06]. Dostupný z: http://www.ztohoven.com/?attachment_id=437.

Obrázek č. 20: Znásilněný podvědomí, 2003. *Ztohoven.com* [online]. [cit. 2019-05-06]. Dostupný z: http://www.ztohoven.com/?attachment_id=407.

Obrázek č. 21: UNES-CO, 2018. *Ngprague.cz* [online]. 2018 [cit. 2019-04-20]. Dostupný z: <https://www.ngprague.cz/exposition-detail/katerina-seda-unes-co/>.

Obrázek č. 22: Nápisy. Sophia Sandberg. *Femalista.cz* [online]. [cit. 2019-05-06]. Dostupný z: <https://www.femalista.com/underage-catcalls/>.

Obrázek č. 23: Ballerinas, Jeff Koons. *En.wikipedia.org* [online]. [cit. 2019-05-06]. Dostupný z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Jeff_Koons#/media/File:Ballerina_.Obra_de_Jeff_Koons_en_la_explanada_del_Malba_\(29632770682\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Jeff_Koons#/media/File:Ballerina_.Obra_de_Jeff_Koons_en_la_explanada_del_Malba_(29632770682).jpg).

Obrázek č. 24: Matka, Jaroslav Vacek, 1971. *Vetrelciavolavky.cz* [online]. [cit. 2019-05-06]. Dostupný z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/sochy/matka>.

Obrázek č. 25: Petra Hudcová. Realizace v rámci festivalu intervencí ve veřejném prostoru Kukačka v Ostravě. *Kukacka.org* [online]. [cit. 2019-05-12]. Dostupný z: <http://www.kukacka.org/#autori>.

Obrázek č. 26: Jízdárna. Archiv autora.

Obrázek č. 27: Kino. Archiv autora.

Obrázek č. 28: Cukrárna s lemury. Archiv autora.

Obrázek č. 29: Cesta do budoucnosti. Archiv autora.

Obrázek č. 30: Lavička/stůl. Archiv autora.

Obrázek č. 31: Křeslo/stůl. Archiv autora.

Obrázek č. 32, 33: Objekt – lavička, funkce: stůl, lavička. Archiv autora.

Obrázek č. 34, 35: Objekt – křeslo, funkce: stůl, křeslo. Archiv autora.

Obrázek č. 36–38: Fotodokumentace z veřejného parku v Litovli. Archiv autora.